Araştırma Makalesi
Research Article

İNSAN HAKLARI
Yıllığı
Human Rights Yearbook

Geliş Tarihi / Received : 30.11.2025
Kabul Tarihi / Accepted : 21.01.2026

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Ankara Hacı Bayram Veli University

Cilt / Volume 43, Yıl / Year 2025 ISSN: 1016-7617 e-ISSN: 2757-8534

GÖÇMEN KADIN İŞ GÜCÜNÜN İNSAN HAKLARI SORUNLARI**

Human Rights Issues Of Migrant Women In The Workforce

Gülden ÇAMURCUOĞLU*

ÖZET

Yaygın şiddet olayları nedeniyle veya kapitalist sistemin ve küreselleşmenin kuvvetlenmesiyle yeryüzünde göç her geçen sene artmaktadır. Sayısal veriler, göçlerin yaklaşık yarısını kadınların oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Göçün kadın sorunu haline gelmesi literatürde göçün feminizasyonu kavramıyla ifade edilmeye başlanmıştır. Küreselleşmenin yoğunlaşması iş gücü göçünü artırmış, bu nedenle küreselleşmenin feminizasyonu da konuşulur hale gelmiştir. İş gücü göçünün mağduriyet oluşturması özellikle güneyden kuzeye ve doğudan batıya gerçekleşen göçlerin sonucunda meydana gelmektedir. Göçmen kadınlar ev ve bakım işleri gibi belirli tip işlerde uzun süreler ve düşük ücretlerle çalıştırılarak iş gücü sömürüsüne maruz bırakılabilmektedir. Bundan daha şiddetli bir mağduriyet hali ise modern kölelik olarak nitelendirilen insan ticaretine maruz kalanlar için söz konusu olmaktadır. Göç İdaresi Başkanlığının verilerine göre Türkiye'deki insan ticareti mağdurlarının çoğunluğunu kadınlar oluşturmuştur ve bu mağdurların özellikle eğlence sektörünün yoğun olduğu illerde bulundukları tespit edilmiştir. Yeryüzünde şiddet olaylarının yaygınlaşması da kadınları göçe zorlamanın yanında insan ticaretinin mağdurları haline getirebilmektedir. Aynı zamanda gidilen ülkedeki dili konuşamamak, başvurulabilecek yasal yolları bilmemek, beslenme bozuklukları, sağlık sorunları vb. zorluklar ayrımcılık ve önyargılara maruz kalmanın yanında kadının mağduriyetinin devamına yol açabilmektedir. Bu çerçevede çalışma; kadının artan iş gücü göçüyle maruz kaldığı mağduriyetleri incelemiştir. Bunun yanında kırılgan durumun gündeme getirdiği insan hakları ihlallerine değinilerek bu ihlalleri önlemeye ilişkin uluslararası organların tavsiye kararlarına ve göçmen iş gücünün sendikal örgütlenmesi konularına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Göç, kadın iş gücü, iş gücü göçü, insan hakları, göçün feminizasyonu.*

** Bu makale 25-26 Ekim 2023 tarihlerinde Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu tarafından düzenlenen Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye'de İnsan Hakları Sempozyumunda "Göçmen Kadınların İnsan Hakları Sorunları" başlığıyla sözlü olarak sunulmuştur.

* **Dr. Öğr.Üy.,** Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Genel Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, 0000-0001-7404-4661, gulden.camurcuoglu@hbv.edu.tr

Atıf Şekli / Cite As: Gülden Çamurcuoğlu,"Göçmen Kadın İş Gücünün İnsan Hakları Sorunları", İnsan Hakları Yıllığı, C.43, Y. 2025: 107-136

İntihal | Plagiarism: *Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. | This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.*

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır
This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International

ABSTRACT

Migration is increasing every year, either due to widespread violence or the strengthening of the capitalist system and globalization. Numerical data reveal that approximately half of the migrants are women. The fact that migration has become a women's issue has begun to be expressed in the literature with the concept of feminization of migration. The intensification of globalization has increased labor migration, hence the feminization of globalization has also become a topic of conversation. The victimization of labor migration occurs especially as a result of migration from south to north and from east to west. Migrant women may be subjected to labor exploitation by working for long periods and for low wages in certain types of jobs such as domestic and care work. An even more severe form of victimization occurs for those who are subjected to human trafficking, which is characterized as modern slavery. According to the data of the Presidency of Migration Management, the majority of human trafficking victims in Türkiye are women, and these victims especially stayed in cities where the entertainment sector is concentrated. The proliferation of violence in the world can also force women to migrate and make them victims of human trafficking. At the same time, difficulties such as not speaking the language in the destination country, not knowing the legal remedies that can be applied, nutritional disorders, health problems etc. can lead to continued victimization of women in addition to being exposed to discrimination and prejudices. Within this framework, the study has examined the injustices women face due to the increasing labour migration. In addition, references were made to human rights violations brought about by the fragile situation, the recommendations of international bodies to prevent these violations, and the unionization of migrant workers.

Keywords: *Migration, female labor force, labor migration, human rights, feminization of migration.*

EXTENDED ABSTRACT

Natural disasters, climate change, disruption of public order, economic concerns, or fear of persecution are among the various reasons that lead to voluntary or forced migration. If individuals return to their country of citizenship based on their own free will, it is considered voluntary migration. However, forced migration occurs when individuals face threats to their lives upon returning to their country of citizenship due to natural disasters or armed conflicts. As the number of migrants on Earth increases, so does the female migrant population. This brings with it an increase in human rights violations triggered by migration. More than half of those forcibly displaced are women. This shows that migration has become a women's issue. The term "feminization of migration" is used to describe this situation.

Not only reasons that force people to leave their living areas, but also the increase in labor migration, a phenomenon of the 21st century, is one of the reasons for the increase in female migration. This situation is also referred to as the feminization of globalization. Although labor migration is mostly voluntary, it can also bring human rights violations. The increase in demand for female labor in the service sector is leading to the feminization of certain occupations. Some service sector jobs, such as home care, childcare, and housework, are considered women's work. This also leads to the continuation of gender roles imposed on women. The employment of migrant women employees in such service jobs at low wages and in private residences can result in economic violence and exploitation. Fear of losing their jobs, language barriers, and threats of having their passports confiscated cause victims to hesitate to benefit the right to legal remedies, allowing abusive or degrading treatment to remain hidden.

From another perspective, migration is a process that increases women's self-confidence, enables them to become agents of social change, allows them to contribute to family income, and weakens traditional patriarchal authorities. However, migrant women may be subject to discrimination and exploitation due to gender and nationality.

Migrant women are able to perform jobs that the local workforce considers incompatible with human dignity, jobs that the local workforce does not prefer, and low-paying jobs.

Labor migration can also result in the violation of social rights such as family rights.

Perhaps the most negative consequence of the migration process is human trafficking practices. According to public authorities' findings, the victims of human trafficking crimes are predominantly women and children.

One reason why labour migration and migrant issues are not being reflected is the general weakening of unions and the lack of organization among the migrant workforce. Unions established to voice the problems of migrants are influential in forming national and international migration policies. Unions are an effective tool for identifying the difficulties faced by migrants and their forfeiture of rights, documenting these issues, informing the relevant authorities, and taking measures and developing policies on the matter.

Migrant workers in Türkiye have the constitutional and legal right to establish unions. The repealed Unions Law No. 2821 required union founders to be citizens of the Republic of Türkiye. Türkiye had placed a reservation on the International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families, citing this law as justification. There is no obstacle to foreigners establishing unions under Unions and Collective Labor Agreements Law No. 6356 in effect.

Under the International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families, it is prohibited to subject migrant workers to inhuman and degrading treatment. Under the same Agreement, foreign workers must have been guarenteed the freedom to leave the country if they so desire. The state must prevent horizontal violations that may arise from other individuals in this regard.

The economic policies pursued by Türkiye after 1980 encouraged labor migration. The visa exemption provided by these economic policies has increased the number of immigrants. Foreigners who appear to have come to Türkiye for travel are being informally employed and working for low wages. The rate of women's informal employment is higher than the rate of men's informal employment.

According to data from the Precidency of Migration Management, the most common forms of human trafficking in recent times are sexual exploitation and labor exploitation. Migrant women are slidden into this exploitation by having their passports confiscated or being forced into debt.

Increasing the instruments to combat labor exploitation in the Turkish legal system and international law is essential to prevent human rights violations and create a prosperous society. At the same time, research, meetings, and training sessions should be conducted to raise social awareness on the issue in order to prevent violations and expose injustices and the right to seek legal remedy should be explained.

GİRİŞ

Göç olgusu, yaygın şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin bozulmasından kaynaklanabileceği gibi, zulüm veya zulme uğrama korkusu nedeniyle ya da gönüllü olarak ikamet edilen veya vatandaşı olunan ülkeden ayrılma yoluyla gerçekleşebilir. Göçmenlere yönelik hak ihlalleri ve mağduriyetler, yalnız zorunlu göçlerle gelen yabancıların değil, gönüllü göçlerle gelen yabancıların da maruz kalabildikleri bir durumdur. Gönüllü olarak göç eden kimselerden özellikle iş sebebiyle göç eden kesim hak ihlaline uğrama riski altındadır. İnsan onuruna aykırı muameleye tâbi tutulma riski yanında özel hayat ve aile hayatına saygı hakkının ihlaliyle sosyal hakların ihlali olasılığı bu riskler arasındadır.

Göç eden kadın sayısının artışı ve kadının çalışma hayatında daha görünür hale gelmesi kimi zaman göç eden kadınların hak ihlaline maruz bırakılmasıyla sonuçlanabilmektedir. Özellikle kadının ev içi işlerde çalıştırılması, mağduriyetlerin görünür olmaktan uzak düşmesine kaynaklık etmektedir. Daha şiddetli hak ihlalleri ise insan ticareti suçuyla ortaya çıkmaktadır. İnsan ticareti suçu yalnız zorunlu göçle yurdunu terk etmek zorunda kalanların değil, gönüllü göç eden kimselerin veya çalışmak amacıyla göç eden

kimselerin de mağdur olmasına sebep olabilmektedir. İnsan ticareti suçunun mağdurları çoğu zaman kadınlardır.

Çalışmada göçmen kadınların iş gücüne katılımında yaşanan hak ihlallerine değinilmeye çalışılmıştır. Göçmen kadınlar dil bilmemek, farklı kültürden olmak hak arama yollarını bilmemek, ülkeden gönderilme korkusu gibi sebeplerinden dolayı ayrımcılığa uğramaktadır. Bunun yanında kendisine biçilen toplumsal cinsiyet rollerinden dolayı ayrı, farklı alanda yetenekleri olsa bile ev içi işlerde ve bakım işlerinde kendisine yer bulabilmektedir. Ev içi işlerde ve bakım işlerinde çalışan kimseler ise işveren tarafından pasaportlarına el konulmak suretiyle veya haftalık izin günlerini kullanamadan çalışmakta, kimi zaman sömürü ve tacize maruz kalmaktadır.

Göçmen kadınlar, ulaştıkları ülkede iş gücüne dahil olmak ve insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyine kavuşmak isteseler de borçlandırılarak insan ticareti sömürüsünün kurbanı haline düşürülebilmektedir.

Göçmen kadın iş gücünün hak ihlalleri meselesini ele alan çalışma, öncelikle göç eden kadın sayısının artışını vurgulayarak bununla ilgili yapılan adlandırmalara ve artan sayılara dikkati çekmektedir. İlk bölümde göç artışının sonucu olarak kadınların daha fazla yabancı iş gücü kapsamına girdiğine ve yabancı iş gücü olarak yaşadığı mağduriyet ve hak kayıplarına değinilmiştir. Bu sorunların dile getirilmesinin ve yabancı iş gücüne ilişkin mevzuatın hazırlanmasında yön göstermenin araçlarından biri olarak yabancı işgücünün sendikal haklardan yararlanmasına ilişkin hususlara ve uluslararası örgütlerin konuya ilişkin çalışmalarıyla tavsiye görüşlerine ikinci bölümde yer verilmiştir.

I. GÖÇÜN ve GÖÇMEN İŞGÜCÜNÜN FEMİNİZASYONUYLA ORTAYA ÇIKAN MAĞDURİYETLER

A. Kadın Göçüyle Kadın İş Gücü Göçünün Artışına İlişkin Veriler ve Bu Artışın Getirdiği Bazı Sonuçlar

BM verilerine göre dünya üzerinde uluslararası göçmen sayısı son elli yılda yaklaşık üç kat artmış[1], 1990 yılına kıyasla 2024 yılı itibariyle ikiye katlanmıştır. 2024 yılı itibariyle uluslararası göçmen sayısı 304 milyon olarak gerçekleşmiştir[2]. 2024 yılında dünya çapında uluslararası göçmen sayısının yarıdan biraz azını (% 48) kadınlar ve kız çocukları oluşturmuştur[3]. Nüfus artışı, kuraklık, iklim değişikliği vb. sebepler dolayısıyla bu oranın ileride azalmayıp aksine artacağı açıkça bellidir. Göçün artışı demek, göçmenlerin maruz kalabileceği insan hakları ihlallerinin de daha fazla gündeme gelmesi demektir. Veriler, göç eden kadın sayısının her geçen yıl arttığını göstermiştir. Bu nedenle zamanla kadının göç sürecine odaklanan çalışmaların sayısı artmıştır. Göç sürecinde kadının durumuna odaklanan

[1]Şevkat Bahar Özvarış, "Göç ve Kadın Sağlığı", Erişim Tarihi: Şubat 8, 2022, https://www.emo.org.tr/ekler/67f89c8238f038d_ek.pdf?dergi=1117.

[2] United Nations Department of Economic and Social Affairs, *International Migrant Stock 2024: Key Facts and Figures* (Advance unedited version), UN DESA/POP/2024/DC/NO.13 (New York: United Nations, 2025), 1. Erişim Tarihi: Ocak 14, 2026, https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesa_pd_2025_intlmigstock_2024_key_facts_and_figures_advance-unedited.pdf.

[3] United Nations Department of Economic and Social Affairs, *International Migrant Stock 2024*, 10.

çalışmalar 1975 Meksika Birleşmiş Milletler Kadınlar Üzerine Dünya Konferansı ve 1980 Kopenhag Kadınların On Yılı Üzerine Dünya Konferansında olduğu gibi uluslararası kadın konulu konferanslarla başlamıştır[4].

Göçler, göç edenlerin hukuk dünyasında büyük değişiklikler yaptığı gibi, göç edilen toplumlar ve devletler açısından birtakım hukuki düzenlemeleri ve kimi zaman hukuk ihlallerini gündeme getirmektedir. Göç hareketlerinden devletler eşzamanlı olarak etkilenmektedir[5]. Göç konusunda yapılan akademik çalışmalar iradi göçler sonucunda gerçekleşebilecek insan hakları ihlallerini inceleyebilir; ancak bu çalışmaların asıl üzerinde durduğu husus, zorunlu göç nedeniyle ortaya çıkan ağır sonuçlar ve hak ihlalleridir.

Gönüllü göçlerde göç eden kimsenin menşei ülkeye geri dönebilmesi mümkündür ve köken ülkesiyle bağı devam etmektedir. Gönüllü olmayan göçler sonucunda ise kişi belki bir daha asla ülkesine geri dönemeyecektir veya köken ülkesinde kamu düzeni kalmamıştır ya da kendi konumu veya durumu itibariyle dönmesi[6] kendisi için yaşamsal tehdit içermektedir. İşgücü göçü gönüllü olsa dahi bu gönüllü işgücü göçünden doğan hak ihlallerinin incelenmesi gerekmektedir. Aynı zamanda modern yaşam tarzının bir uzantısı olarak günümüzde göçmen kadın emeğine olan talep artmaktadır. Bu durum da göçmen işçi kadınların karşılaştıkları hak ihlallerinin daha görünür olmasını gerektirmektedir.[7]

İradi göçün yanında kamu düzeninin bozulması veya doğal afetler gibi sebeplerden kaynaklı olarak zorunlu göçlerin ve zorla yerinden edilenlerin sayısı da her geçen gün artmaktadır. BM Genel Sekreterliğine bağlı olan BM Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümü verilerine göre 2024 yılında uluslararası sınırları geçen zorla yerinden edilen kimselerin sayısı 51,7 milyondur[8]. BM Güvenlik Konseyi'nin raporuna göre ise 2024 yılı sonu itibariyle 123,2 milyon insanın zorla yerinden edildiği tahmin edilmektedir. 60 milyondan fazla zorla yerinden edilmiş ve vatansız kadın ve kız çocuğu, cinsiyete dayalı şiddet riskinin artmasıyla karşı karşıyadır[9]. Tüm dünyada sayısı artan bir şekilde, kadınların, zorla yerinden edilen insanların büyük bir çoğunluğunu oluşturması "göçün feminizasyonu" başka bir anlatımla göçün kadın sorunu haline gelmesi olarak ifade edilebilmektedir[10]. İşgücü göçünün

[4] Dilara Şeker ve Gülten Uçan, "Göç Sürecinde Kadın", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* C. 14, S. 1 (2016): 205.

[5] Özvarış, "Göç ve Kadın Sağlığı".

[6] Sema Buz, "Göçte Kadınlar: Feminist Yaklaşım Çerçevesinde Bir Çalışma", *Toplum ve Sosyal Hizmet*, C. 18, S. 2 (2007): 39.

[7] Cevdet Acu, "Modern Kölelik: Ürdün'de Ev Hizmetlerinde Çalışan Filipinli Göçmen Kadınların İşgücünde Karşılaştığı Temel Sorunlar", *Göç Dergisi*, C. 10, S. 1 (2023): 49.

[8] United Nations Department of Economic and Social Affairs, *International Migrant Stock 2024*, 8.

[9] United Nations Security Council, *Women, Peace and Security: Report of the Secretary-General*, S/2025/556, 05/09/2025, p. 43; Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Türkiye temsilciliğine göre 2025 yılı Nisan ayı sonu itibariyle dünya genelinde zorla yerinden edilmiş kişi sayısı 122,1 milyona ulaşmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye, Erişim Tarihi: Ocak 14, 2026, https://www.unhcr.org/tr/.

[10] Özvarış, "Göç ve Kadın Sağlığı".

feminizasyonu veya işgücü göçünün kadınlaşması[11] ise 21. Yüzyılın bir olgusudur[12]. Göçün kadınlaşması yani göç eden kadın sayısının kuvvetli artışındaki temel sebeplerden biri, kadının işgücüne katılımının artmasıdır. Kadınların, küresel ekonomide yer almaya başlaması aynı zamanda kadın işgücünün göçünü doğurmuştur. Bununla birlikte bu işgücü göçünün bir kısmı iradi iken bir kısmı iradi değildir ya da olumsuz koşulların zorlaması üzerinedir. Bu nedenle göçün feminizasyonunun en olumsuz hali insan ticareti ve bunun içinde fuhuş sektöründe çalıştırılmak üzere zorla veya kandırılarak kadınların hayatlarına el konulmasıdır[13].

Bir coğrafyada yaygın şiddetin ortaya çıkışı burada kamu düzeninin bozulmasına yol açarak insanları göçe zorlayabilmektedir. Bu gibi haller zorunlu göçü ortaya çıkarır. Şayet kadının cinsiyeti nedeniyle zulme uğrama tehdidi söz konusu ise 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmedeki mülteci sıfatına yaslanılabilecektir. Buna göre kadının cinsiyeti nedeniyle zulme uğradığı veya uğrayacağı korkusu ya da tehdidi bulunmakta ise 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme kapsamında sığınma başvurusunda bulunmaları halinde Sözleşmenin 1. maddesinde yer alan belli bir sosyal gruba mensubiyeti kriteri çerçevesinde mülteci tanımı kapsamına alınmaktadırlar[14]. Sözleşmenin 1. maddesine göre; "*1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ¸ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır*."

Dünya üzerinde yıl atlamaksızın her yıl büyük çatışma yaşanmaktadır. Mülteci yaratılmasında yegane önemli faktör bu doğrudan çatışmalardır[15]. Doğrudan çatışmalar kişilerin iradeleri dışında göç etmeye zorlanmasına veya başka bir anlatımla zorla yerinden edilmeye yol açmaktadır. Zorunlu göç, ülke içinde gerçekleşebilir, bu bağlamda; "*Zorla ya da zorunda kalarak evlerinden veya sürekli yaşamakta oldukları yerlerden özellikle silahlı çatışmaların, yaygın şiddet olaylarının, insan hakları ihlallerinin veyahut doğal ya da insandan kaynaklanan felaket sonucunda ya da bunların etkilerinden kaçınmak için*

[11] Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW), "Göçmen Kadın İşçilerle İlgili 26 Sayılı Genel Tavsiye", *Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi Genel Tavsiye Kararları 1986-2013* içinde, T.C. Kamu Denetçiliği Kurumu, p. 5, Erişim Tarihi: Ocak 14, 2026, https://kadin.ombudsman.gov.tr/mevzuat/cedaw-genel-tavsiye-kararlari-1986-2013.pdf.

[12] Anna Bachan, "An Exploration of the Gender-Migration-Development Nexus: The Impact of Labor Migration on Women's Empowerment", *Consilience*, S. 20 (2018): 1.

[13]Ayşula Kurt, "Küreselleşme Kapsamında Göç ve Emeğin Feminizasyonu (Kadınsılaşması): Trabzon Hizmet Sektöründe Yabancı Göçmen Kadın Emeği" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, 2014), 30.

[14] Buz, "Göçte Kadınlar", 39.

[15] Metin Kılıç, Müsenna Arslanyılmaz ve Şevkat Bahar Özvarış, "Savaş ve Çatışma Ortamında Kadın Sağlığı", *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, C. 24, S. 6 (2015): 238; Michael Rieder ve Imti Choonara, "Armed Conflict and Child Health", *Arch Dis Child*, C. 97, S. 1 (2012): 59.

uluslararası düzeyde kabul görmüş herhangi bir devlet sınırını geçmeksizin kaçan ya da bu yerleri terk eden kişi ve kişi gruplarına ülkesi içinde yerinden edilenler" denilmektedir[16].

Zorunlu göç, ülkesi içinde yerinden edilmenin yanında uluslararası zorunlu göç şeklinde ortaya çıkabilir. Başka bir anlatımla zorunlu göç, ülke sınırlarını aşabilir. Sığınmacı ve mülteci hareketleri, çevresel yıkım ve doğal afetlerden kaçan kişilerin hareketleri zorunlu uluslararası göçü oluşturmaktadır[17]. İş gücünün göçü, gönüllü olarak vatandaşı olduğu ülkeden ayrılmayla gerçekleşebileceği gibi, zorunlu göç nedeniyle kişilerin vardıkları ülkede iş gücünde yer alma ihtiyacıyla da ortaya çıkabilir.

Uluslararası iş gücü göçünün neredeyse yarıdan fazlasını kadın iş gücü göçü oluşturmaktadır. Bazı endüstrileşmiş ülkelerde hizmet sektöründe artan talep kadın iş gücü göçünü artırmıştır[18]. Özellikle maddi açıdan zayıf konumda olan kadının ucuza çalıştırılabilmesi belirli iş kollarında feminizasyona yol açmaktadır. Böylelikle kadın, göç sürecinde üzerine yapışan toplumsal cinsiyet algısının dayatmalarını üzerinde taşımaktadır. Ataerkil toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü, kadının göçü takip eden süreçte emek piyasasında nerede yer alacağını belirlemektedir[19]. Hatta yalnızca göçün kadınlaşması değil, küreselleşmenin feminizasyonu da yine kadının iş gücü piyasasında edindiği yer ile ilgili olarak kullanılmaktadır. Bu kapsamda küreselleşmeye ait hiçbir değerlendirmenin çocuk bakımı, ev işleri ve seks işçiliği gibi kadının geleneksel rolüyle ilişkilendirilen hizmetlerin küresel transferinden ayrı düşünülmediği vurgulanmaktadır[20].

Kaytan'ın ifade ettiği gibi küreselleşmeyle gönüllü veya zorunlu olmasına bakılmaksızın kadın göçü arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Küreselleşme kadın iş gücü hareketliliğindeki değişiklikler üzerinde büyük bir etki yaratır. Kadın iş gücünün göçü sınır geçişli akınların bir parçasıdır. Ev işlerinde veya bakım işlerinde hizmet eden kimselerin ikamet ettikleri ülke vatandaşlarından farklı etnik kökenden olması veya göçmen olması küreselleşmenin, etkilerini bütün dünyaya yaymada kadın iş gücüne nasıl ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Kapitalizm, çocuk yetiştiren ve günlük ev işlerini yerine getiren kadının bu üretken kapasitesinin kullanımıyla ilerlemektedir. Kadının ev içindeki ücretsiz iş gücü olması hali işverenin daha fazla kâr elde etmesini sağlamakta ve pazar ekonomisi içinde ücretlerin düşük olmasına yol açmaktadır. Böylelikle aynı zamanda kadın iş gücü değersiz ve yeteneksiz olarak görülebilmektedir. Yaşamın idaresini kolaylaştıranların düşük ücretlerle işe alınması

[16] Kılıç, Arslanyılmaz ve Özvarış, "Savaş ve Çatışma Ortamında Kadın Sağlığı", 239; Global Protection Cluster Working Group, *Handbook for the Protection of Internally, Displaced Persons*, (Global Protection Cluster Working Group, 2010), 8, Erişim Tarihi: Ekim 24, 2023, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Handbook%20for%20the%20Protection%20of%20Internally%20Displaced%20Persons.pdf.

[17] Şeker ve Uçan, "Göç Sürecinde Kadın", 202.

[18] Bachan, "An Exploration of the Gender-Migration-Development Nexus", 4.

[19] Kurt, "Küreselleşme Kapsamında Göç ve Emeğin Feminizasyonu", 35.

[20] Arlie Russell Hochschild, "Love and Gold", *Global Woman: Nannies, Maids, and Sex Workers in the New Economy* içinde, ed. Barbara Ehrenreich ve Arlie Russell Hochschild (New York: Metropolitan Books, 2003), 23-25; John Marx, "The Feminization of Globalization", *Cultural Critique*, S. 63 (2006): 1-2.

yaygın bir durumdur ama aynı zamanda buna maruz kalanlar çoğunlukla kadınlar ve göçmenler olmaktadır[21].

Küreselleşmiş bir dünyada iş arama amacıyla kendi menşe ülkesinden yabancı ülkelere kadın göçü gittikçe yaygınlaşmaktadır. Kadının bu göçü, iş bulabilme açısından önemli bir fırsat olarak görülse de kadın; cinsiyeti, sınıfı, milliyeti hakkında önyargılarla karşılandığından ayrımcılık veya sömürüye maruz kalabilmektedir[22]. Göçe ilişkin mevzuatlarda vize elde edebilmek için zorunlu bir asgari gelire sahip olma gibi ön şartlar koyulması, düşük ücret ve güvensiz istihdamla çalıştırılan kadınların bu şartları karşılamasını zorlaştırmakta, bu durum da göçmen kadınlara yönelik dolaylı bir ayrımcılığa yol açmaktadır[23]. Kadınları insan ticaretinden korumak için tasarlanan göç yasakları ve kısıtlamaları, kadınları göç etmek için alternatif yollar aramaya itmekte ve kadınların insan ticareti mağduru olma riskini artırmaktadır. Çok sayıda göçmen kadının, ev içi hizmet gibi düşük statülü olarak nitelendirilen sektörlerde kayıt dışı ve güvencesiz istihdamla çalıştırılması ve bu durumun sürmesini teşvik eden işçi kadınları korumaya dönük sosyal koruma politikaların yetersizliği, ayrımcılığa neden olan cinsiyete dayalı kalıp yargıların sürmesine yol açmakta ve bunları ırk ayrımcılığıyla kesiştirmektedir[24].

Göç eden kadınlar varış ülkesinde yüksek eğitim düzeylerine rağmen, toplumsal cinsiyet rolü olarak dayatılan işlerde çalışabilmekte, böylece yeteneklerinden ziyade ilgili toplum tarafından kendisine biçilen rolü taşımak zorunda kalabilmektedir. Avrupa Komisyonunun tahminlerinde, Avrupa Birliği dışından gelen yüksek eğitimli göçmen kadınların beşte birinin işleri için fazla nitelikli oldukları öngörüsü bulunmaktadır. Bu süreç *beceri kaybı (deskilling)* olarak tanımlanır.[25]

Bununla birlikte Sakarya'nın ifade ettiği şekilde göçün kadının statüsü ve toplumsal cinsiyet rolleri üzerine olumlu katkıları da bulunmaktadır. Göç; bağımsızlığı, kendine güveni, bireysel kapasiteyi, kadının aile ve toplum içindeki yerini ve otoritesini güçlendirebilecek bir olgudur. Aynı zamanda göç, kadına daha iyi bir ekonomik durum, kazanç, eğitim ve kadının statüsünün yüksek tutulduğu eşitlikçi sosyal normlara ulaşma imkanı verebilir[26]. Ancak olgunun diğer tarafından bakıldığında Şahin'in belirttiği gibi göçmen kadınlar, çocuk emeğinden sonra en çok istismar edilen ve emek sömürüsünün en yoğun olduğu alanda yer

[21] Özge Kaytan, "Feminization of Labor As Violence Against Women: Migrant Domestic Workers", *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, C. 10, S. 30 (2022): 94-95.

[22] Kaytan, "Feminization of Labor As Violence Against Women", 97-98.

[23] Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW), *General Recommendation No. 38 (2020) on Trafficking in Women and Girls in the Context of Global Migration*, CEDAW/C/GC/38 (20/11/2020), p. 26.

[24] Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW), *General Recommendation No. 38*, 26, 28.

[25] Anita Orav, Migrant Women and the EU Labour Market: Overcoming Double Discrimination, European Parliamentary Research Service, 2023, Erişim Tarihi: Ocak 12, 2026, https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747905/EPRS_BRI(2023)747905_EN.pdf, 6.

[26] Sibel Sakarya, "Göç, Toplumsal Cinsiyet ve Sağlık", Koç Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi, 7 Haziran 2021, Erişim Tarihi: Ekim 10, 2023, https://kockam.ku.edu.tr/goc-toplumsal-cinsiyet-ve-saglik/.

alan iş gücüdür[27]. Göçmen kadın işçilerin durumunu kırılgan hale getiren bir olgu, sınır dışı edilme korkusundan dolayı hak aramaktan çekinilmesi ve hak arama yollarının kullanılamamasıdır[28].

Kadının eş veya doğurganlığı dolayısıyla anne rolü onun ev işleriyle ilişkilendirilmesine yol açmaktadır. Ev ve bakım işleri refah sistemine yardım etmekle birlikte ücretsizdir. Fakat bu ev içindeki üretkenlik alanı ücretli iş gücü alanında en çok göz ardı edilen alandır. Ev işleri alanının kadına özgülendirilmesi, işin feminizasyonlaştırılmasıdır. İşin kadınlaştırılması da iş gücü göçünün kadınlaştırılmasıyla sonuçlanmaktadır[29].

Bununla birlikte iş gücü göçünün feminizasyonu, kadına karşı şiddet olarak ortaya çıkabilmektedir. Çünkü göç, göçmen kadın için seks işçiliğiyle bağlantılandırılmayı beraberinde getirebilmektedir. Seks işçiliği, bazı göçmen işçiler için hayatta kalmanın yollarından biridir. Zira kadınlar yasal veya yasal olmayan yollardan bu duruma sürüklenebilmektedir[30].

Başka bir yönden bakılacak olursa kadınlar vatandaşı oldukları ülkeler açısından sosyal değişimin benzersiz ajanı ve gelir kaynağı haline gelmektedir[31]. Başka ülkelere çalışma amacıyla göç eden kadınlar, memleketlerine döviz transferinde bulunarak aile geçimlerine katkı sunmaktadır. Bundan farklı olarak kadının kendi gelirini kazanma olanaklarına kavuşması ve geleneksel patriarkal otoritelerin zayıflatılması sayesinde göç aynı zamanda kadının statüsünü yükselten[32] bir olgu olarak da görülebilir. Dolayısıyla göç olgusu ve özelde kadının iş gücü göçü kimi kadınlar açısından statülerini yükseltip refah bir yaşama hizmet ederken kimi kadınlar açısından bir yaşam mücadelesine sebebiyet vermektedir.

Kadınların göçü konusunda üzerinde durulması gereken konular özellikle; bazı iş kollarında düşük ücret ve esnek çalışma şartlarına uyum sağlama özelliklerinden kaynaklanan göçmen kadın işçi talebi, bunun sonucunda kadınların iş gücü piyasasında sömürülmesi ve mağdurlarının çoğunluğunu kadınların oluşturduğu insan ticaretidir. Göçmen kadınların özellikle ev içi hizmetler, bakım hizmetleri gibi fazla nitelik gerektirmediği söylenen işlerde ve turizm, fuhuş, eğlence sektöründe istihdam edildikleri görülebilmektedir[33].

Ayrıca, bazı araştırmalar göstermektedir ki yabancı işçiler gelişmiş ülkelerde ağır, tehlikeli ve yerli iş gücünün ilgi göstermediği kimi işlerde çalışmaktadır. Bunun sebebi bu işlerin ağır ve tehlikeli olması veya insan onurunu zedeleyen ya da insan onuruyla bağdaşmadığı düşünüldüğü için ülke vatandaşları tarafından pek tercih edilmeyen işler

[27] Çiğdem Şahin, "Türkiye'de Kadın Göçmen İşçilerin Durumunun 'Emek-Sermaye Çatışmasında' Yeniden Değerlendirilmesi", *Çalışma ve Toplum*, S. 4 (2018): 2180.

[28] Sakarya, "Göç, Toplumsal Cinsiyet ve Sağlık", 1.

[29] Kaytan, "Feminization of Labor As Violence Against Women", 98-102.

[30] Kaytan, "Feminization of Labor As Violence Against Women", 98.

[31] Bachan, "An Exploration of the Gender-Migration-Development Nexus", 4.

[32] Richard. E. Bilsborrow, "Preliminary Report of the United Nations Expert Group Meeting on the Feminization of Internal Migration", *The International Migration Review*, C. 26, S.1(1992): 140.

[33] Şeker ve Uçan, "Göç Sürecinde Kadın", 206-208.

olmalarıdır[34]. Böylelikle küreselleşme, daha çok güneyden kuzeye (ve doğudan batıya) kadını hizmetçi, hemşire, seks işçisi, dadı veya ev çalışanı konumuna getirerek iş göçünün yeni bir alanını yaratmıştır[35].

İş gücü göçü denilince akla yalnızca yakın coğrafyalarda kamu düzeninin bozulması nedeniyle gelen göçmenlerin işe alımı gelmemelidir. Savaş vb. şiddet olayları dışında, vize muafiyeti gibi ekonomi politikaları yabancı iş gücü göçüne meydan verebilmektedir. Türkiye'nin 1980 sonrasında takip ettiği vize muafiyeti gibi ekonomik politikalar bu süreci teşvik etmiştir. Vize muafiyeti sayesinde kimi göçmenler ülkeye kolay giriş yapmakta, daha sonra ülkeden ayrılmayarak iş gücüne dahil olmaktadır. Bu konuda üzerinde durulan bir husus da kayıt dışı ekonomidir. 1980 sonrası ekonomik politikaların Türkiye'de kayıt dışı ekonomiyi ortaya çıkarması[36] düşük ücretlerle, kayıtsız bir şekilde çalışan göçmenler için iş bulma cazibesini doğuran yer olma statüsünü vermiştir.

B. Göçmen Kadın İşçilerin Maruz Kaldığı Hak İhlalleri

Göçmenlerin, gittikleri ülkede yaşadıkları veya yaşayabilecekleri rahatsızlıkların ilki, yurtlarını terk ettikleri için halihazırda yaşamakta oldukları stres durumudur. Herhangi bir rahatsızlıkları olmasa dahi bizatihi göç etmiş ve yurdu terk etmiş olmalarından kaynaklı bir stres altındadırlar. Yaşam koşulları ne kadar iyi olursa olsun yoğun yurda özlem duygusu taşımalarına bir isim verilmiştir. Göçmenlere özgü ruhsal sorunlar Emile Kreapelin tarafından "kökten kopma" olarak isimlendirilmiştir. 1678 yılında Basel'de yapılan ilk göç çalışmasında bu ruhsal sıkıntı tipine yer verilmiş ve tıp literatüründe İsviçre Hastalığı olarak anılmaya başlamıştır[37]. Yurdu terk ediş, iş bulma amacıyla yapılan iradi bir göç olsa dahi başlı başına stres yaratmaktadır. Çeşitli sebeplerle hak arama yollarını kullanmaktan imtina etmenin sonucunda iş gücü göçü özellikle kayıt dışı istihdam yoluyla sömürüyle sonuçlanabilmektedir. İş gücü sömürüsünden daha şiddetli bir zulüm halini ise insan ticareti oluşturmaktadır.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi (CEDAW), göçün cinsiyet ayrımı gözetebildiğini, kadın göçmenlerin durumunun, kendilerini hedef alan istismar ve bu istismarın sonuçları yönünden erkek göçmenlerin durumundan ayrıştığını vurgulamıştır[38]. Komite'ye göre ekonomik faaliyetlerin küreselleşmesiyle birlikte yerinden edilme ve göçler sonucunda kadınların ve kız çocuklarının insan ticaretinin mağdurları haline getirilmesi ve sömürülmesi şiddetlenmektedir. Komiteye göre bu sömürü; yapısal bir sömürüdür. Cinsiyet temelli ayrımcılığa dayanan, cinsiyete dayalı bir şiddet türüdür.[39] Kadın ve kız çocuklarının ticareti toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıktan kaynaklanır ve toplumsal

[34] Cahit Talas, *Toplumsal Ekonomi Çalışma Ekonomisi* (İstanbul: İmge Yayınları, 1997), 206'dan aktaran Kurt, "Küreselleşme Kapsamında Göç ve Emeğin Feminizasyonu", 35.

[35] Kaytan, "Feminization of Labor As Violence Against Women", 92.

[36] Taner Akpınar, "Türkiye'ye Yönelik Kaçak İşgücü Göçü", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 65, S. 3(2010): 5.

[37] Serol Teber, *Göçmenlik Yaşantısı ve Kişilik Değişimi* (Oberhausen: Ortadoğu Verlag, 1993), 115'ten aktaran, Etiler ve Lordoğlu, "Göçmenlerin Sağlık Sorunları", 102.

[38] Committee on the Elimination of Discrimination against Women, Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi Genel Tavsiye Kararları 1986-2013, Göçmen Kadın İşçilerle İlgili 26 Sayılı Genel Tavsiye, 5.

[39] Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW), *General Recommendation No. 38*, p.10.

cinsiyete dayalı yapısal eşitsizlik ve yoksulluğun kadınlaşmasından beslenmektedir.[40] Kadına karşı ayrımcılık, kadınların kendi ülkelerine ve insanlığa hizmet için var olan potansiyellerini geliştirmelerini engellemektedir.[41]

Cinsel sömürü, işgücü sömürüsü, zorla evlendirme, çocuk satışı, zorla dilendirme ve organ-doku ticareti insan ticareti suçunun görülme biçimlerini oluşturmaktadır. Göç İdaresi Kurumunun raporuna göre 2016-2020 yılları içerisinde cinsel sömürü ve işgücü sömürüsü en sık görülen insan ticareti suçunu oluşturmuştur[42]. Bu oran 2018-2022 yılları arası için yürütülen çalışmada da değişmemiş, cinsel sömürü ve işgücü sömürüsü en sık görülen insan ticareti suçları olmuştur[43]. Cinsel sömürüde mağdurların neredeyse tamamına yakın bir kısmını kadınlar oluşturmaktadır[44].

2018-2022 yılları arasında insan ticaretinin mağdurları olan kimselerin yaş aralığına bakıldığında ise görülmüştür ki mağdurların % 28,9'u çocuk, % 60,4'ü ise 18-35 yaş aralığındaki kişilerdir. Türkiye'deki mağdurların çoğunluğunu cinsel sömürü maksatlı insan ticareti suçuna maruz kalan kadınlar oluşturmaktadır 2018-2022 yılları arasında tespit edilen mağdurların yaklaşık % 82,1' i kadındır[45].

Kadına Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesine göre yoksulluk ve işsizlik, kadın ticaretine uygun şartların artmasına neden olmaktadır.[46] Kadınlardan, kimi zaman daha menşe ülkesinden ayrılmadan önce iş bulma büroları tarafından sömürüye varan oranda ödeme talep edilebilmekte, böylelikle kadın başkalarına bağımlı hale getirilmektedir.[47]

2018-2022 yılları arasında Türkiye'de tespit edilen insan ticareti mağdurlarının uyruklarına bakıldığında en fazla mağdurun Suriye, Afganistan, Türkiye ve Kırgızistan uyruğuna sahip olduğu tespit edilmiştir[48].

İnsan ticareti mağdurlarının tespit edildiği iller arasında İstanbul ve Antalya gibi yabancı nüfusun ve eğlence sektörünün fazla olduğu iller öne çıkmaktadır. 2018-2022

[40] Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW), *General Recommendation No. 38,* p. 20.

[41] Bihterin Vural Dinçkol ve Cansu Koç Başar, "Kadına Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi Genel Tavsiyelerinde Kadınların Siyasal Hakları", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 27, S. 1 (2021): 4.

[42] T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, *Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu*, Yayın No: 61 (Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi Başkanlığı, 2020), 65.

[43] T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, *Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu 2022*, (Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi Başkanlığı, 2023), 69.

[44] Özbarış, "Göç ve Kadın Sağlığı".

[45] T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, *Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu 2022*, 70.

[46] Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW), "Göçmen Kadın İşçilerle İlgili 19 sayılı Tavsiye Kararı (11. oturum, 1992)", *Kadına Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi Genel Tavsiye Kararları 1986-2013* içinde, p. 14, T.C. Kamu Denetçiliği Kurumu, Erişim Tarihi: Ocak 12, 2026, https://kadin.ombudsman.gov.tr/mevzuat/cedaw-genel-tavsiye-kararlari-1986-2013.pdf.

[47] Committee on the Elimination of Discrimination against Women, Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi Genel Tavsiye Kararları 1986-2013, Göçmen Kadın İşçilerle İlgili 26 Sayılı Genel Tavsiye, 10.

[48] T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, *Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu 2022*, 70.

arasında insan ticareti mağdurlarının % 58'nin tespit edildiği ilk beş il; İstanbul, Şanlıurfa, Gaziantep, Antalya ve İzmir'dir[49].

İnsan ticaretine karşı savunmasız durumda olan gruplar arasında genç kadınlar, sığınma arayan refakatsizler veya refakatsiz göçmen çocuklar, sahte veya zorla evlilik yoluyla oturma statüsü elde eden kadınlar, ev işçileri, göçmenlerin çocukları, sığınmacılar[50] yer almaktadır. Birleşmiş Milletler, hükümetleri, insan ticaretinin mağdurlarının ve göçmenlerin ihtiyaçlarına özellikle dikkat etmeye çağırır[51]. Aynı zamanda tüm devletlerin, göçmenlik statüsüne bakılmaksızın göçmen kadınların insan haklarını korumak için cinsiyet eşitliğine duyarlı ulusal göç politikaları benimsemeleri ve mevzuat oluşturmaları[52] meseleye ilişkin nihai çözümlerdendir. Zira işçilerin örgütlendiği, çalışma saatleri ve ücret gibi çalışma koşullarına ilişkin çalışma standartlarının izlendiği, ekonomik ve sosyal hakların uygulandığı, kadınların ihtiyaç duyduğu kamu hizmetlerinin finanse edilebilmesi için vergi kanunlarında değişikliklerin yapıldığı yerlerde insan ticareti mağdurlarının emeğine veya hizmetlerine olan talep belirgin şekilde düşmektedir.[53]

Zorla yerinden edilen kimselerin bir kısmı insan ticareti suçunun mağduru olabilmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine göre insan kaçakçılığı, yapısı ve sömürü amacı gereği, mülkiyet hakkına bağlı yetkilerin kullanılmasına dayanır. Mahkemeye göre insanlara çoğunlukla seks endüstrisinde, bununla birlikte başka yerlerde genellikle çok az ücret karşılığında veya hiç ödeme yapmadan alınıp satılacak ve zorla çalıştırılacak metalar gibi davranılmaktadır[54].

Zorla çalıştırma, borç esareti, zorla evlendirme, fuhuş yaptırma gibi kölelik benzeri uygulamalar modern köleliğin günümüzdeki görülme biçimleri olarak sayılmaktadır. Zorla çalıştırma ve zorla evlendirme, Dünya Çalışma Örgütü (ILO) tarafından da modern köleliğin görünümleri olarak tanımlanmaktadır. Bireyler zorlama, kaçırma, cebir ve şiddet yoluyla, pasaportları ellerinden alınarak, borçlandırılarak veya iş sözleşmeleriyle mağdur edilerek bu sömürüye[55] sürüklenmektedir.

Dünya Çalışma Örgütü, 2021 yılı için zorla çalıştırma mağduru olan insan sayısını 27,6 milyon olarak ilan etmiştir[56]. İnsan kaçakçılığına ilişkin verilere göre ise Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi, 2020-2023 aralığında insan ticareti mağduru sayısının 202,478 olarak ilan etmiştir. Bunların % 22'si kız, %16'sı erkek çocuğu olduğunu; % 62 olan yetişkin mağdur oranından % 39'unun kadın mağdurlardan oluştuğunu açıklamıştır. Tespit

[49] T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, *Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu 2022*, 70.

[50] T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, *Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu*, 100.

[51] United Nations General Assembly, *Resolution Adopted by the General Assembly on 19 December 2023*, A/RES/78/180, 32.

[52] United Nations General Assembly, *Resolution Adopted by the General Assembly on 19 December 2023*, 33.

[53] Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW), *General Recommendation No. 38*, p. 31.

[54] *F.M. and others v. Russia*, BN. 71671/16, 40190/18, KT.10/03/2025, p. 238.

[55] T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, *Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu*, 77-78.

[56] International Labour Organization, "Understanding the Scale of Human Trafficking for Forced Labour", 24/07/2025, Erişim Tarihi: Ocak 14, 2026, https://ilostat.ilo.org/understanding-the-scale-of-human-trafficking-for-forced-labour/#:~:text=Since%202005%2C%20the%20ILO%20has,billion%20annually%20in%20illegal%20profits.

edilen mağdurlardan % 42'si zorla çalıştırmaya tâbi tutulanlar, % 36'sı ise cinsel sömürüye maruz bırakılanlardır[57].

Zorla çalıştırma AİHM'e göre kişinin iradesine rağmen ve gönüllü olmadan çalıştırılmasıdır. Fiziki veya psikolojik zorlamayı içerir. Dolayısıyla bir işveren işçinin kırılganlığından/savunmasızlığından yararlanarak onu sömürüyor veya gücünü kötüye kullanıyorsa işçilerin gönüllü olarak çalışmadığı anlamına gelir. Mahkemeye göre böyle bir durumda ceza kavramı geniş anlaşılmalı, istihdam durumları yasadışı olduğunda mağdurları polise veya göçmenlik makamlarına ihbar etme tehditleri gibi psikolojik zorlamalar da ceza olarak kabul edilmelidir. Ceza tehdidi ile çalıştırma zorla çalıştırma veya kulluk yasağına girmektedir. Hem fiziksel şiddet ve fiziksel kısıtlama hem de psikolojik zorlama ceza olarak kabul edilebilir. Bununla birlikte Mahkemeye göre belirli bir durumun insan kaçakçılığı veya zorla çalıştırma olup olmadığı davanın bütün ilgili koşulları ışığında değerlendirilecektir[58]. AİHM, F.M. ve diğerleri/Rusya kararında Devletin zorla çalıştırma, kulluk ve insan kaçakçılığının önlenmesi, ayrıca bunların yasaklanması için yeterli bir yasal ve idari çerçeve ortaya koyamamasını AİHS'nin kölelik, kulluk ve zorla çalıştırma yasağına ilişkin 4. maddesinin ihlali olarak görmüştür[59]. Devlet dışındaki kişiler tarafından uygulanan eylemlere karşı devletin etkin soruşturma yapmaması ve yetersiz mevzuat düzenlemesi devletin yasağa ilişkin negatif yükümlülüğü yanında pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediğini gösterir.

Aynı zamanda Mahkeme, davalı devletin Sözleşmenin 4. maddesi kapsamında pozitif yükümlülüklerini yerine getirmedeki hareketsizliğinin, kaçakçılığa, emek sömürüsüne ve ilgili cinsiyete dayalı şiddete defalarca göz yummak anlamına geldiğini açıklamıştır. AİHM bu durumu, Mahkemeye başvuran düzensiz göçmenlik statüsüne sahip yabancı kadın işçilere karşı ayrımcı bir tutumu yansıttığını belirtmiştir. İlgili davada Mahkeme, Sözleşmenin 4. maddesiyle birlikte ayrımcılık yasağına ilişkin 14. maddesinin de ihlal edildiğine karar vermiştir[60].

Barınma, yasal statü kazanmak için geçirilen süreler, kültürel sorunlar, dil sorunu[61] göç nedeniyle ortaya çıkan birçok sorundan birkaçıdır. Zulme uğramış kadın için sığınma ile ilgili yasal süreçler hakkında bilgiye ulaşmak önemli bir meseledir[62]. Göç edilen yerde konuşulan dili yeterli düzeyde bilmeme sorunu kişinin toplumsal izolasyonunun yanında bazı sosyal haklardan yararlanmasının önünde bir engeldir[63]. Örneğin, ev içi işlerde çalışan göçmenler dil sorunu yaşadıklarından bir iş sözleşmesi akdederken kişisel ve sosyal haklarının neler olduğunu yeterince kontrol edememektedir. Sosyal güvenlik ve çalışma izinlerinin eksikliği göçmen ev içi işçilerinin temel sorunlarından birkaçıdır. Kadın işçilerin

[57] United Nations Office on Drugs and Crime*, Global Report on Trafficking in Persons 2024,* UNODC (Vienna: United Nations, 2024), 20, Erişim Tarihi: Ocak 14, 2026, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2024/GLOTIP2024_BOOK.pdf.

[58] *F.M. and others v. Russia*, BN. 71671/16, 40190/18, KT.10/03/2025, p. 243, 244.

[59] *F.M. and others v. Russia*, BN. 71671/16, 40190/18, KT.10/03/2025, p. 293, 249.

[60] *F.M. and others v. Russia,* BN. 71671/16, 40190/18, KT.10/03/2025, p. 346, 347.

[61] Özbarış, "Göç ve Kadın Sağlığı".

[62] Buz, "Göçte Kadınlar", 41.

[63] Zeynep Arabacı, Ergün Hasgül ve Ayşe Serpen, "Türkiye'de Kadın Göçmenlik ve Göçün Kadın Sağlığı Üzerine Etkisi", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, Y. 16, S. 36 (2016): 137.

karşılaştığı yaygın bir problem olan cinsel istismar, eşitsizlik ve ırk, etnik, dini inanışlar ve sosyal statüye dayanan ayrımcılık ev içi göçmen işçilerin karşılaştığı hak ihlallerindendir. Bunun yanında iletişim haklarının sınırlandırılması, özel yaşama saygı haklarına özen gösterilmemesi ve inanç özgürlüklerinin sınırlandırılması karşılaştıkları bazı problemlerdendir[64]. Şahin'in de belirttiği üzere göç, göç edeni bütün siyasi, ekonomik, sosyal hak ve güvencelerinden feragat etmek zorunda bırakan bir süreçtir. Ayrıca göç edilen ülkedeki sosyoekonomik ve kültürel koşullara bağlı olarak göç sonrası ırkçılık, etnik ayrımcılık ve ötekileştirme gibi konular da cabasıdır[65]. Farklı ülkelerde meydana gelen ev içi hizmetlerde çalışan göçmen kadınlar arasındaki intihar vakaları[66] da göçmen kadın işçilerin hak ihlalleri meselesinin tekrar tekrar araştırılmasını ve korumaya dönük politikaların yaygınlaştırılmasını gerektirmektedir.

Ev içi hizmetlerde çalışanlar açısından bu kimselerin içinde bulundukları koşulların insan onurunu zedelemeye ve hak ihlali doğurmaya çok açık olduğu belirtilmelidir. Örneğin, evle işin birbirinden ayrılamaması bu kimselerin yeterli izin kullanamamasından kaynaklı olarak ruhsal ve fiziksel çöküntü yaşamalarına sebep olabilmektedir[67]. Bunun yanında göçmen kadınların düşük ücretle çalıştırılması, ekonomik şiddetin uygulandığı şeklinde yorumlanabilir[68]. Göçmen ve sığınmacı kadınların karşılaştığı en büyük problemlerden biri, yoksulluktur. Kimi zaman kadın göçle, iş gücüne katılabilmekte ama kimi zaman düşük ücretle çalışmaya tabi tutulabilmektedir. Bu yoksulluk kadının iş yaşamına uyumunu ve katılımını daha da güçleştirmektedir[69].

Borç köleliği ve ev içi hizmetler yoluyla insanlar iş gücü sömürüsüne maruz bırakılmaktadır. Konut dokunulmazlığı bir temel hak olduğundan, ev içi hizmet yoluyla sömürüde ev içi hizmetin tespiti mümkün olmayabilmektedir. Ev içi hizmet sektöründe çalışanlar işveren tarafından pasaportlarına el konulması suretiyle sömürüye maruz bırakılabilmektedir. Özel mülklerde istihdam edilmeleri, mağdurlara erişimi zorlaştıran bir durumdur. Daha iyi imkanlarda çalışmak amacıyla ülkeye gelen ve aracı firmalar tarafından seyahat masraflarının karşılanması yoluyla borçlandırılan veya seyahat belgelerine el konularak çalıştırılan kimseler de iş gücü sömürüsüne ve zorla çalıştırmaya[70] maruz kalan kimselerdir.

Ev içi işlerde çalışan göçmen işçilerin diğer işçilerle eşit koşullarda çalışabilmesini sağlamak için Dünya Çalışma Örgütü (ILO)'nün çeşitli sözleşme ve tavsiye kararları kabul

[64] Maviş Yıldırım, Ceyhun Güler ve Zehra Berna Aydın, "Women Migrant Domestic Workers and Their Problems with Private Employment Agencies in İstanbul", *Çalışma İlişkileri Dergisi*, C. 8, S. 2 (2017): 4.

[65] Şahin, "Türkiye'de Kadın Göçmen İşçilerin Durumunun 'Emek-Sermaye Çatışmasında' Yeniden Değerlendirilmesi", 2159.

[66] Acu, "Modern Kölelik: Ürdün'de Ev Hizmetlerinde Çalışan Filipinli Göçmen Kadınların İşgücünde Karşılaştığı Temel Sorunlar", 55.

[67] Nilay Etiler ve Kuvvet Lordoğlu, "Göçmenlerin Sağlık Sorunları: Ev Hizmetlerinde Bir Alan Araştırması", *Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu II Bildiriler* içinde, (İstanbul: Petrol-İş Yayını-113, 2010), 115.

[68] Şahin, "Türkiye'de Kadın Göçmen İşçilerin Durumunun 'Emek-Sermaye Çatışmasında' Yeniden Değerlendirilmesi", 2182.

[69] Umut Kedikli, Mehmet Ali Yüksel ve Gülay Günay, "Göçmen ve Sığınmacı Kadınların Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Temelinde Türkiye ve Avrupa'da İş Yaşamındaki Yeri", *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, C. 8, S. 2 (2025): 147.

[70] T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, *Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu*, 84-85.

etmiştir. Bunlardan 2011 tarih ve 189 sayılı Ev İşçileri Sözleşmesi, 2011 tarih ve 201 sayılı Ev İşçileri Tavsiye Kararı, 2015 tarih ve 204 sayılı Kayıtlı Ekonomiye Geçiş Tavsiye Kararında ev işçilerinin çalışma ve yaşam koşulları, sosyal korunmaları, adalete erişimleri açılarından diğer işçilerle eşit muameleye tabi ve aynı haklara sahip olmaları tavsiye edilmektedir[71].

Tedavi sırasında dil engeli, kültürel engeller, kimliğini ispatlayamamak, hizmetlerin ücretli olması gibi sorunlar karşılaşılabilecek diğer problemlerdendir. Ülkeden ihraç edilme korkusu nedeniyle polise veya başka hizmet kurumlarına başvuramama ya da yasal haklarını ve başvurulabilecek kurumları bilmeme başka tür sorunlardandır[72]. Birçok durumda çalışma yerinin özel konut olmasından dolayı ve işe son verilmesiyle ülkeyi terk etmeye zorlanacakları korkusuyla mağdurlar hak arama yollarını kullanmamaktadır.

Sağlık ve idareye ulaşım sorunları yanında göçmen kadının maruz kaldığı bir başka olumsuzluk şiddettir. Kadın ve yabancı olmak, bireyleri fiziksel istismar ve şiddet açısından daha savunmasız hale getirmektedir. Yapılan bazı bilimsel araştırmalara göre göç sonrasında kadınlar eşlerinden daha fazla fiziksel şiddet görmektedir[73].

Günümüzde iş gücü göçü, göçün feminizasyonunu tetikleyen cinsiyetleştirme etkilerine sahiptir[74]. Göçün feminizasyonu sonucunda yaşanabilen hak ihlallerinden bir diğeri aile hakkı ve sosyal hakların ihlalidir[75]. Nermin Abadan Unat'ın 1970'li yıllarda, o dönemler itibariyle yurtdışına giden göçmen Türk işçi kadınları esas alan çalışmasında belirttiği üzere, göçün aile yaşamına nüfuz eden derin etkileri bulunmaktadır. Bu durum kimi zaman ailenin bir arada olamamasına ve dolayısıyla aile yaşamının parçalanmasına sebebiyet vermektedir[76]. Bu sebeple göçmen işçi kadınların maruz kalabilecekleri mağduriyetler arasında özel hayat ve aile hayatına saygı hakkının ihlali yer almaktadır.

Bu duruma örnek oluşturan bir düzenlemenin iptali kararı İsrail'de verilmiştir. Nisan 2011'de İsrail'de Yüksek Mahkeme, hamile göçmen işçilerin ülkeden çıkarılmasına olanak veren bir düzenlemeyi anayasaya aykırı bularak yürürlükten kaldırmıştır. Düzenleme gereği, hamile göçmen bir kadın işsiz kaldıysa, hamileliğinin ilk altı ayı sırasında ülkeden gönderilebilmekteydi. Diğer taraftan hamile göçmen kadının hamileliği altı aydan fazla ise artık çalışıp çalışmadığına ilişkin statüye bakılmayıp doğumunun üzerinden 90 gün geçmedikçe gönderilmesi yasaktı. Gönderildikten sonra kadınlar, iki seçenekle karşılaşmaktaydı; ya iki yıllığına çalışma izni için başvurmak ve çocuğu olmadan İsrail'e geri dönmek ya da kendi yurttaşı olduğu ülkede kalmak. Yüksek Mahkeme, kadının çocuğu ve işi

[71] Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), *Göçmen İşçiler, Mülteciler ve Ailelerini Sosyal Koruma Kapsamına Almak: Politika Belirleyiciler ve Uygulayıcılar İçin Rehber* (Cenevre: ILO, 2021), 146.

[72] Özbarış, "Göç ve Kadın Sağlığı".

[73] Özbarış, "Göç ve Kadın Sağlığı".

[74] Kaytan, "Feminization of Labor As Violence Against Women", 93.

[75] Nicola Piper, "Feminization of Labor Migration as Violence against Women: International, Regional, and Local Nongovernmental Organization Responses in Asia", *Violence Against Women*, C. 9, S. 6 (2003), Sage Publications, 728'den aktaran Kaytan, "Feminization of Labor As Violence Against Women", 105.

[76] Nermin Abadan Unat, "Implications of Migration on Emancipation and Pseudo-Emancipation of Turkish Women", *The International Migration Review*, C. 11, S. 1 (1977): 36-39.

arasında seçim yapmak zorunda bırakılmasının İsrail Hukuku kapsamında işçilerin anayasal hakları üzerinde ciddi ihlale yol açtığını belirterek söz konusu düzenlemeyi iptal etmiştir[77].

II. GÖÇMEN KADIN İŞÇİLERİN HAK İHLALLERİNİN ÖNLENMESİ KONUSUNDA BAZI ÇÖZÜM ARAÇLARI

A. Göçmen İş Gücünün Sendikal Örgütlenmesine İlişkin Mevzuat ve Buna Bir Engel Oluşturan Kayıt Dışı Ekonomi

Günümüzde göçmenlerin sorunlarının kuvvetle dillendirilememesinin bir sebebi olarak sendikaların güç kaybetmesi, dolayısıyla göçmen iş gücünün örgütlenmesinin zayıflığı işaret edilmektedir. Sendikalar, göçmenlerin, çalışma yaşamından kaynaklanan sorunlarının gündeme getirilmesinin yanında düzensiz göçmenlik mevcutsa oturma ve çalışma izinlerinin alınması, barınma sorununun giderilmesi ve kamu hizmetlerine erişimin sağlanması konularında da politikalar üretmektedir. Bunun yanında bazı ülkelerde sendikaların göçmen işçilere dönük çabaları ulusal ve uluslararası göç politikalarının oluşturulması ya da mevcut göç politikalarının eleştirilmesi ve değiştirilmesi yönünde destekleyici olabilmektedir. Güney Kore'de sendikaların, düzensiz göçmen işçilerin sınır dışı edilmesini önlemek, bütün işçilerin yasal statüye bağlanması, sendikal örgütlenme, grev ve toplu pazarlık hakkı gibi sendikal hakları kazanmasının sağlanması, istihdam izin sistemi yerine çalışma izin sistemine geçilmesini sağlamak gibi konularda çalışmaları bulunmaktadır. İspanya, İtalya ve Fransa'da da göçmen işçilerin eğitim, sağlık veya oturma ve çalışmalarının kayıtlı hale getirilmesi gibi konularda kamu hizmetlerinden yararlandırılmaları için sendikalar yetkili makamları etkilemeye çalışmıştır[78]. Avrupa'da, en etkin şekilde çalışan göçmen işçi örgütlenmelerinden bir kısmı Filipinli göçmenler tarafından kurulmuştur.[79]

Türkiye'de de göçmen işçiler anayasal ve yasal olarak sendikal örgütlenme ve sendikal faaliyette bulunma hakkına sahiptir. Söz konusu hak, Anayasanın 51. maddesinden doğmaktadır. Maddeye göre; "tüm çalışanların sendika kurma hakkı vardır." 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Yasasının 17. maddesine göre on beş yaşını doldurup ilgili kanun hükümlerine göre işçi sayılanlar işçi sendikalarına üye olabilirler. Bununla birlikte kayıtsız işçiler sigorta kayıtlarının olmaması nedeniyle sendikaya kayıt işlemlerini gerçekleştiremediklerinden sendikaya üye olamamaktadır[80].

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Türkiye'de kayıt dışı istihdam ile farklı kurum ve kuruluşlar aracılığıyla mücadelenin araçlarından biridir. Çelik'e

[77] İsrail Yüksek Adalet Divanı kararı 11437/05, https://www.scribd.com/doc/52926245/Bagatz-11437-05 'den aktaran Migrant Rights website, "Israeli High Court Forbids Deportation of Pregnant Migrant Workers", 17/04/2011, https://www.mrrors.org/2011/04/israeli-high-court-forbids-deportation-of-pregnant-migrant-workers/, Erişim Tarihi: Ocak 14, 2026; International Organization for Migration, World Health Organization ve United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, *International Migration, Health and Human Rights* (Geneva: International Organization for Migration, 2013), 32.

[78] Şahin, "Türkiye'de Kadın Göçmen İşçilerin Durumunun 'Emek-Sermaye Çatışmasında' Yeniden Değerlendirilmesi", 2169-2170.

[79] Çağla Ünlütürk Ulutaş ve Alıcan Kalfa, "Göçün Kadınlaşması ve Göçmen Kadınların Örgütlenme Deneyimleri", *Fe Dergi*, N.1, S.2 (2009): 22.

[80] Şahin, "Türkiye'de Kadın Göçmen İşçilerin Durumunun 'Emek-Sermaye Çatışmasında' Yeniden Değerlendirilmesi", 2170.

göre Kanun, kayıt dışı istihdamla ilgili en önemli yasal düzenlemedir[81]. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 4. maddesine göre işçi sendikaları ve konfederasyonları ile sendika şubelerinin başkanlıkları ve yönetim kurullarına seçilenler sigortalı sayılmaktadır. Kanunun 8. maddesine göre ise sigortasız olduğu tespit edilen kişiler Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığına bildirilir.

Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından kayıt dışı istihdam*, "sosyal güvenlik açısından niteliği itibariyle yasal işlerde çalışarak istihdama katılan kişilerin, çalışmalarının gün veya ücret olarak ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına hiç bildirilmemesi ya da eksik bildirilmesi*" olarak tanımlanmaktadır[82]. İşveren açısından maliyetin düşürülmesi araçlarından biri sigortasız işçi çalıştırılmasıdır. Bu da kayıt dışı istihdama sebep olmaktadır. Verilere göre kadınların kayıt dışı istihdam oranı, erkeklerin kayıt dışı çalıştırılması oranına göre daha fazladır. Zira kadına biçilen toplumsal rolden dolayı kadınların istihdam edildiği alanlar çoğunlukla enformel (gayriresmi) sektörün işletmeleri ya da ev içi hizmetler gibi kayıt dışı alanda gerçekleşebilen hizmetlerdir[83].

Kayıt dışı istihdam, işçinin sosyal güvenlik korumasından faydalanmasını engellemektedir. Buna rağmen kaçak göçmen işçi çalıştırılmamasını kontrol altına almak için devlet tarafından kanuna dayanan denetimin yoğunluğu eleştirilen bir husustur. Buna göre göçmen işçilerin yasadışı durumları, onları işveren karşısında korunmasız ve istismara açık hale getirmektedir[84].

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi (CEDAW) tarafından göçmen işçiler de dahil olmak üzere tüm kadın işçilerin belge durumları, çalıştıkları sektör ya da beceri düzeylerine bakılmaksızın, ayrıca kayıtlı çalışmaları ya da kayıt dışı ekonomide çalışmalarına bakılmaksızın sömürü fırsatlarının en aza indirilmesine dönük bir istihdam mevzuatının hazırlanması devletlere tavsiye edilmektedir.[85] Bu çerçevede kayıt dışı ekonominin istihdam alanının azaltılması, bununla birlikte halihazırda bu alanda çalışanlar için kayıtlı çalışanlarla aynı düzeyde ekonomik ve sosyal korumaya dönük düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır.

Kayıt dışı istihdam, göçmen işçilerin diğer hak kayıplarının yanı sıra örgütlenmelerine ve bir araya gelerek seslerini duyurmalarına engel oluşturmaktadır. Çeşitli akademik çalışmalar Türkiye'deki sendikaların göçmen işçilerin sorunları ve örgütlenmesi ya da göçmenlere yönelik politikaların etkilenmesi gibi konularda şimdiye kadar herhangi bir duruş ortaya konmadığını vurgulamaktadır[86]. Göçmen işçilerin Türkiye'de sendika kurmaları

---

[81] Tuna Çelik, "Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele: Sosyal Güvenlik Denetmenlerinin Bakış Açısı Üzerinden Bir Araştırma", *Sosyal Güvence Dergisi*, Y. 13, S. 25 (2024), 1430.

[82] Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), "Kayıt Dışı İstihdam", Erişim Tarihi: Ocak 14, 2026, https://www.sgk.gov.tr/Content/Post/e3f8021f-6c7e-49a7-a51a-51d79a187ada/Genel-Bilgi-2026-01-09-03-20-52.

[83] Etiler ve Lordoğlu, "Göçmenlerin Sağlık Sorunları", 98.

[84] Emel Coşkun, "Türkiye'de Göçmen Kadınlar ve Seks Ticareti", *Çalışma ve Toplum*, S. 3 (2014): 192; Şahin, "Türkiye'de Kadın Göçmen İşçilerin Durumunun 'Emek-Sermaye Çatışmasında' Yeniden Değerlendirilmesi", 2176.

[85] Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW), *General Recommendation No. 38*, p. 54(a).

[86] Şahin, "Türkiye'de Kadın Göçmen İşçilerin Durumunun 'Emek-Sermaye Çatışmasında' Yeniden Değerlendirilmesi", 2171.

açısından mülga 2821 sayılı Sendikalar Kanununun 5. maddesinde sendika kurucularının Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması zorunluluğu bulunmaktaydı. Bu yasa hükmü gereği Türkiye, Birleşmiş Milletler tarafından çıkarılan Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşmeye taraf olmasına rağmen göçmen işçilerin sendika kurabilmelerine ilişkin 40. maddeye çekince koymuştu. İlgili yasa hükmünü gerekçe göstererek çekince koyan Türkiye, göçmen işçilere sendika kurabilme hakkı veren Sözleşmenin 40. maddesi açısından Sözleşmenin tarafı gibi düşünülemeyecekti. Ancak, 2012 tarihli 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanununa göre ise (m. 6) fiil ehliyetine sahip ve fiilen çalışan gerçek ve tüzel kişiler sendika kurma hakkına sahiptir. Dolayısıyla göçmen işçilerin sendika kurmalarının önünde yasal bir engel bulunmamaktadır. Ayrıca Sözleşme kapsamında getirilen göçmen işçilerin işkence ve insanlık dışı muameleye ve aşağılayıcı muameleye tabi tutulması yasağı (m. 10) veya göçmen işçilerin dilediği takdirde ülkeyi terk edebilme (m. 8) hakkı gibi güvencelerden göçmen işçilerin yararlandırılmaları gerekmektedir. Bu kapsamda örneğin, işveren veya başka bir kimse tarafından göçmen işçinin pasaportuna el konulması yatay hak ihlalini doğurabilmektedir.

Sendikasızlaştırma, işten çıkarma, taşeronlaşma, özelleştirme gibi uygulamalar emeğin değerinin düşmesine yol açarak kayıt dışı ekonomiye kapı aralamıştır. Bu uygulamaların yanında kayıt dışı ekonominin kalıcı hale gelmesinde nüfus artışı, genç nüfus, hızlı kentleşme gibi sebeplerin de etkisi bulunmaktadır[87]. Yurtdışından döviz akışını sağlamak amacıyla turistlere sağlanan vize kolaylığından yararlanarak turist vizesiyle ülkeye giriş yapanlar, ardından ülkede kalarak kayıt dışı çalışanlar kervanına katılmaktadır[88]. Kayıt dışı çalıştırılanlar açısından kolay iş bulabilme olanağı sağlasa da işçinin olumsuz koşullar altında çalışmadan kurtarılması için kayıt dışı çalışmanın önünün alınması gerekir. 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanununa göre (m. 23) hem kaçak göçmen işçi çalıştıran işverenlere hem de kaçak olarak çalışan göçmen işçilere para cezası verilmektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı iş müfettişleriyle Sosyal Güvenlik Kurumu müfettişleri ve sosyal güvenlik denetmenleri tarafından 6735 sayılı Yasa kapsamında (m.23) işyerlerinde yasaya uygunluk denetimi yapılmaktadır.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 54(1). maddesi ğ bendi uyarınca yabancıların kayıt dışı çalıştığı tespit edilirse devlet, ilgili çalışan hakkında sınır dışı etme kararı verebilir. Devletlerin, ülkeye yabancıların girişi, ikameti gibi konularla ilgili olarak geniş bir takdir yetkisi bulunmakla birlikte kimi durumlarda devletin, yabancının ülkeden gönderilmesine dönük kamusal menfaat ile yabancının sahip olduğu temel hak ve özgürlükler arasında denge kurması gerekmektedir.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 54(1). maddesi ğ bendi gereğince çalışma izni olmadan yani kayıt dışı çalışanlar hakkında sınır dışı edilme kararı alabilmenin yasal dayanağını oluşturur. Türkiye'de bulunan yabancılardan bir kısmı iş bulma kaygısıyla kayıt dışı çalıştırılmayı kabul etmekte, işverenler de maliyetlerini düşürme kaygısıyla kayıtsız işçileri ve çalışma izni olmayan yabancıları çalıştırabilmektedir. Bu kayıt dışı çalışmayla ortaya çıkabilecek diğer hak ihlallerinin yanı sıra bu durumda olan ve

[87] Akpınar, "Türkiye'ye Yönelik Kaçak İşgücü Göçü", 6-7.

[88] Akpınar, "Türkiye'ye Yönelik Kaçak İşgücü Göçü", 11.

hakkında sınır dışı edilmesi kararı verilenlerin aile hayatına ve dolayısıyla özel hayata saygı haklarının ihlali gündeme gelmektedir. Hakkında sınır dışı edilme kararı verilen yabancı, Türkiye'de devam eden bir aile yaşamının olduğunu iddia ediyor ise devlet makamlarının bu iddiaları yeterince araştırması gerekmektedir. Bu araştırma yapılmadan sınır dışı edilme kararının doğrudan uygulanması ilgilinin aile hayatına saygı hakkının ihlalini gündeme getirebilmektedir[89]. Anayasa Mahkemesine göre başvurucunun iddiaları, sınır dışı edilmesi halinde aile birliğinin ortadan kalkacağına yönelik ise, devlet makamlarının sınır dışı edilme kararı verildiği tarihte yabancı kişinin bulunduğu ülkede bir özel ve/veya aile hayatının bulunup bulunmadığını tespit etmeleri gerekir. Akabinde yabancının sınır dışı edilmesinin gerekçesinde yer alan kamu düzeninin korunması hususundaki kamusal menfaat ile başvurucunun aile hayatına saygı hakkı arasında bir dengeleme yapılması gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi Aldenova başvurusunda İdare Mahkemesi tarafından başvurucunun sınır dışı edilme kararına yönelik olarak aile hayatına saygı hakkı kapsamındaki iddialarının tartışılmamasını, aile hayatına saygı hakkının ihlali olarak yorumlamıştır[90].

Anayasa Mahkemesi, sınır dışı edilme kararı verildiği takdirde sınır dışı edilme kararının aile hayatına etkisini değerlendirmekte, yabancının sınır dışı edileceği ülkeye ailesini götürebilme ve bu ülkede ailesiyle yaşayabilmesinin mümkün olup olmadığını değerlendirmeye almaktadır[91].

Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu, yayımladığı Tüm Göçmen, Mülteci, Vatansız ve İnsan Ticareti Mağduru Kişilerin İnsan Hakları Üzerine İlkeler metninde, çocuklar veya ergenler ya da ebeveynleri veya bakım verenleri hakkında alınan sınır dışı edilme kararları ya da göçmen statüleriyle ilgili olarak alınan önlemlerle ilgili olarak aile hayatına saygı hakkı dışında çocuğun veya ergenin üstün yararının dikkate alınmasını taraf devletlere tavsiye etmiştir (İlke 10, 33)[92]. Komisyon ilkelerine göre, sınır dışı etme halinde aile birliği ve çocuğun veya ergenlik çağındaki gencin üstün yararı rehber ilkeler olmalıdır. Devletler bu durumda sınır dışı etme işlemlerinin orantılı ve belirli bir durumda mutlak gereksinim olduğundan, yetkili bir mahkemenin uygulanabilir bir kararına ve uluslararası ve bölgesel hukuk yanında bu tür önlemleri belirleyen bir yasaya uygun olmalıdır (İlke 61)[93]. Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu, işçinin sınır dışı edilmesi söz konusu ise AİHM içtihadına benzer şekilde bireyin aile hayatına saygı hakkının ihlalinin önlemek için müdahalenin yasaya dayanması, ölçülü ve demokratik toplumun gerekliliklerine uygun olması şartlarının aranacağını belirtmiştir. Bunun yanına çocuklar var ise çocuğun üstün yararının da dikkate alınmasını tavsiye etmiştir.

---

[89] Aslı Bayata Canyaş, "Sınır Dışı Etme İşlemi ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı: Çatışan Menfaatler ve Esas Alınan Ölçütler", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 14, S. 56 (2023), 194.

[90] AYM, T. 12.04. 2018, E.2028/10055, K. 16/03/2022, p. 21, 35, 38, 39.

[91] Canyaş, "Sınır Dışı Etme İşlemi ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı", 196.

[92] Inter-American Commission on Human Rights, *Inter-American Principles on the Human Rights of All Migrants, Refugees, Stateless Persons and Victims of Human Trafficking*, Resolution 4/19, 07/12/2019, Erişim Tarihi: Ocak 8, 2026, https://www.oas.org/en/iachr/decisions/pdf/Resolution-4-19-en.pdf.

[93] Inter-American Commission on Human Rights, *Inter-American Principles on the Human Rights of All Migrants, Refugees, Stateless Persons and Victims of Human Trafficking*, Resolution 4/19.

B. Uluslararası Organların Göçmen Kadın İşçilerin Hak İhlallerinin Önlenmesine Yönelik Tavsiyeleri

Ev içi işlerde çalışan göçmen işçiler cinsel taciz ve istismara açık bir durumda kalabilmektedir. Ev içi işlerde çalışan göçmen işçiler yalnızca cinsel istismara değil, istismarın diğer türlerine de uğrama riski taşıyan gruptur. Aynı zamanda sosyal ve çalışma yaşamına özgü haklardan yararlanma olanağını kullanamamaktadırlar[94]. Ev hizmetlerinde çalışmaya ilişkin yasal düzenlemelerin yokluğu çalışma koşullarını daha fazla sömürüye açık hale getirmektedir[95]. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün 2011 tarih ve 189 sayılı Ev İşçileri Sözleşmesinde, ev işçilerinin insan haklarından etkili bir şekilde yararlanmalarını sağlamak (m.3) ve bütün şiddet, taciz ve sömürü türlerinden ev işçilerinin korunması (m. 5) için gereken önlemlerin alınması gibi diğer işçilerin sahip olduğu güvencelerden, göçmen ev işçileri de dahil olmak üzere ev içi işlerde çalışan kimselerin yararlandırılması gerektiği vurgulanmıştır[96]. Böylece ev içi işlerde çalışan işçilerin içinde bulunduğu zorlu durumun gözden kaçırılmadığı ve uluslararası ölçekte korumanın nasıl yapılması gerektiğine ilişkin devletlere yol gösteren bir metin hazırlanmıştır. Bununla birlikte 2025 yılı itibariyle dünya çapında sözleşmeyi yalnızca kırk devlet onaylamıştır[97].

Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonunun Tüm Göçmen, Mülteci, Vatansız ve İnsan Ticareti Mağduru Kişilerin İnsan Hakları Üzerine İlkeler metninde göçmen iş gücüne ilişkin düzenlemeler konusunda devletlere tavsiyelerde bulunulmaktadır. Bu tavsiyelerin dikkat çekenlerinden biri, devletlerin, mümkün olduğu ölçüde, çalışma entegrasyon programları oluşturmaları ile ilgilidir. Buna göre devletler, hem göçmen hem ulusal nüfusu dikkate alan, vatandaşların iş ve mesleklerini kaybetme korkularını ve yabancı düşmanlığını önleyen, vatandaşların yanında göçmenlerin de dahil olduğu bütün toplum üyelerinin yeteneklerini geliştirmelerine ve toplumun ekonomik sistemine katkı yapmalarına izin veren bir iş gücü entegrasyon programı uygulamalıdırlar (İlke 63)[98].

Kadına karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmayı hedef alan metinlerden biri olan Pekin Deklarasyonunda, cinsiyet analizlerine yeterince dikkat edilmemesinin; sosyal güvenlik sistemi, finansal piyasalar, iş gücü piyasaları gibi ekonomik yapılarda ve aynı zamanda ailede ve hanelerde kadının katkılarının sıklıkla göz ardı edilmesine neden olduğu açıklanmıştır. Halbuki göçmen işçi kadınlar menşe ülkelerine havaleleri yoluyla, kabul eden ülkeye ise iş gücünde yer almaları yoluyla katkı sunmaktadır (m. 154,155)[99]. Ancak, kadının topluma

[94] Sakarya, "Göç, Toplumsal Cinsiyet ve Sağlık", 1.

[95] Gülay Toksöz, "Kapitalizmin İşgücü Talebi ve Göçmen Kadın Emeği", *Çalışma ve Toplum*, C. 4, S. 79 (2023): 3057.

[96] International Labour Organization, C189-Domestic Workers Convention, 2011 (No.189), Erişim Tarihi: Ocak 13, 2026, https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::p12100_ILO_CODE:C189.

[97] International Labour Organization, Ratifications of C189-Domestic Workers Convention, 2011 (No.189), Erişim Tarihi: Ocak 13, 2026, https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/f?p=1000:11300:0::NO:11300:P11300_INSTRUMENT_ID:2551460.

[98] Inter-American Commission on Human Rights, *Inter-American Principles on the Human Rights of All Migrants, Refugees, Stateless Persons and Victims of Human Trafficking*, Resolution 4/19, 07/12/2019, Erişim Tarihi: Ocak 8, 2026, https://www.oas.org/en/iachr/decisions/pdf/Resolution-4-19-en.pdf.

[99] United Nations, *Beijing Declaration and Platform for Action*, Beijing Declaration, Erişim Tarihi: Ocak 5, 2026, https://archive.unescwa.org/sites/www.unescwa.org/files/u1281/bdpfa_e.pdf.

sunduğu katkılar, yetersiz entegrasyon programları ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargılar nedeniyle gözden kaçırılmaktadır.

Kadına karşı şiddetten doğan ayrımcılığın ortadan kaldırılabilmesi için toplumsal davranış kalıp yargılarının, kadın ve erkeğin kalıplaşmış rollerine dayanan önyargıların kırılması gerekir. Bu önyargılar gelenek olarak görülen veya başka tür kaynaklardan doğsa da bunların ortadan kaldırılmasını sağlamak, kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarının yok edilmesi devletlerin yükümlülüğüdür[100].

Kadına karşı ayrımcılığın yok edilmesini sağlamada farkındalığın artırılması bir araçken, bir diğer araç devletlerin hak ihlallerinin önlenmesinde pozitif yükümlülüklerini gereği gibi yerine getirmesidir. Kadına yönelik ayrımcılık hareketi devlet dışı aktörlerden gelse dahi bu eylemlerin önlenmesi, etkin bir şekilde soruşturulması, kovuşturulması, faillerin yeterli şekilde cezalandırılması ve mağdurlara tazminat ödenmesine yönelik yasal tedbirlerin ve diğer önlemlerin alınması devletlerin özen yükümlülüğü kapsamındaki yükümlülüklerindendir. Kadının, göçmen, mülteci veya vatandaş olması fark etmeksizin devletin koruma yükümlülüğü kapsamında hak ihlallerini önlemesi, ayrıca yerine getirme yükümlülüğü kapsamında kadının haklarından etkin bir şekilde yararlanmasını sağlama yükümlülüğü bulunmaktadır[101].

Göçmen iş gücünün hak ihlallerinin önüne geçmede tavsiyeleriyle devletlere yol gösteren örgütlerden biri olan Dünya Çalışma Örgütü (ILO)'ne göre gelir güvenliğinin sağlanması, herkesin insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyine kavuşması, insana yakışır çalışma koşullarının sağlanması, yoksulluk, eşitsizlik ve dışlanmanın azaltılması için göçmen işçiler ve ailelerinin sosyal koruma altına alınması gerekmektedir[102]. Örgüte göre bu korumanın dayanağı olarak Evrensel İnsan Hakları Beyannamesinin 22. maddesinde yer alan; herkesin, toplumun bir üyesi olarak sosyal güvenlik hakkına sahip olduğuna dair hüküm gösterilebilir. Bunun yanında Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinin 9. maddesinde yine herkesin sosyal güvenlik hakkının olduğu, 1990 tarihli BM Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Korunmasına İlişkin Sözleşmede sosyal güvenlik hakkı açısından göçmen işçilerin eşit muamele hakkı olduğu tanınmıştır. ESKHS çerçevesinde devletlerin, imkanları ölçüsünde ekonomik ve sosyal hakları hayata geçirmesi yükümlülüğü bulunsa da ayrımcılık yapmamaları yükümlülüğü, derhal yerine getirmeleri gereken bir yükümlülüktür[103]. Örgüte göre göçmen işçiler, yerli iş gücünün ilgi göstermediği işlerde veya farklı zanaat isteyen tehlikeli işlerde çalışabildiklerinden kendilerinin ve ailelerinin ayni veya nakdi sosyal koruma kapsamına alınmaları gerekir[104].

---

[100] Rukiye Akkaya, "İnsan Hakları Bağlamında Eşitlik İlkesi ve Cinsiyet Ayrımcılığının Önlenmesine İlişkin Bazı Düzenlemeler", *Terazi Hukuk Dergisi*, S. 7 (2007): 129.

[101] Committee on the Elimination of Discrimination against Women(CEDAW), *Kadınların Mülteci, Sığınmacı, Uyrukluk ve Uyruksuzluk Statülerinin Toplumsal Cinsiyetle İlgili Boyutlarına İlişkin 32 Sayılı Genel Tavsiye Kararı*, CEDAW/C/GC/32, 8.

[102] Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), *Göçmen İşçiler, Mülteciler ve Ailelerini Sosyal Koruma Kapsamına Almak*, 27.

[103] Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), *Göçmen İşçiler, Mülteciler ve Ailelerini Sosyal Koruma Kapsamına Almak*, 44.

[104] Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), *Göçmen İşçiler, Mülteciler ve Ailelerini Sosyal Koruma Kapsamına Almak*, 28.

Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonunun tavsiye ilkelerine göre, devletler, kayıt dışı ekonomi içinde göçmenlerin tacizi veya damgalanmasını destekleyen politika ve uygulamaların benimsenmesi ve desteklenmesinden kaçınmalı ve göçmen nüfusun bütün geçim araçlarını tanımalıdır (İlke 36). Aynı zamanda devletler, göçmenlerin çalışma yerlerini izlemek, çalışma koşullarını onaylamak ve göçmenlik statüsüne bakılmaksızın onların çalışma haklarını garanti altına almak için izleme mekanizmaları kurmalıdır. Ancak, bu tür bir izleme asla göçün kontrolü ve doğrulanması faaliyetleriyle beraber olmamalıdır (İlke 36)[105].

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 19 Aralık 2023 tarihinde kabul ettiği göçmen işçilere karşı şiddetle ilgili kararında vurguladığı gibi kayıt dışı ekonomide çalışan yoksulların, özellikle göçmen kadın işçilerin kentsel ekonomiye katkıları tanınmalı ve devletlerin insan ticareti veya diğer sömürü ve istismar biçimlerinin mağduru olan göçmen kadın işçilerin istismarcı işverenler veya eşlerden bağımsız olarak oturma izni başvurusunda bulunmalarını teşvik edecek sistemleri kurmaları gerekir[106].

Göçmen kadının potansiyelini ortaya koyabileceği şekilde iş gücünde yer alamaması yoksullaşması, sömürülmesi ve insan ticaretinin mağduru haline getirilmesiyle sonuçlanmaktadır. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin 6. maddesinde kadınların fuhuş yoluyla sömürülmesi ve her türlü kadın ticaretinin önüne geçilmesi için devletlerin yasama da dahil bütün önlemleri alması gerektiği hükme bağlanmıştır. Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi, kadın ticaretinin önlenmesine ilişkin ulusal ve uluslararası düzeylerde birçok düzenleme bulunsa da halen insan ticareti mağdurlarının çoğunluğunu kadınların oluşturduğunu ve suç faillerinin serbestçe dolaşabildiklerini vurgulamıştır[107].

Komiteye göre insan ticaretinden/kaçakçılıktan uzak bir yaşamın bir insan hakkı olarak kabul edilmesi ve bütün kadınların ve kız çocuklarının bu haktan tam olarak yararlanmasını sağlamak için gereken koşulların yaratılması gerekir[108].

Çalışma yaşamında şiddet ve taciz hakkında ilk defa uluslararası bir tanım getiren Uluslararası Çalışma Örgütünün 2019 tarih ve 190 sayılı Şiddet ve Taciz Sözleşmesi[109] ve ona eşlik eden 2019 tarihli ve 206 sayılı Şiddet ve Taciz Tavsiye Kararı[110] herkesin şiddet ve tacizden arınmış bir çalışma yaşamı hakkı olduğunu kabul eder ve devletleri bu konuda ortak

[105] Inter-American Commission on Human Rights, *Inter-American Principles on the Human Rights of All Migrants, Refugees, Stateless Persons and Victims of Human Trafficking*, Resolution 4/19, 07/12/2019, Erişim Tarihi: Ocak 8, 2026, https://www.oas.org/en/iachr/decisions/pdf/Resolution-4-19-en.pdf.

[106] United Nations General Assembly, *Resolution Adopted by the General Assembly on 19 December 2023*, A/RES/78/180, 5,8.

[107] Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW), *General Recommendation No. 38*, p. 1.

[108] Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW), *General Recommendation No. 38*, p. 4.

[109] International Labour Organization, C190-Violence and Harassment Convention, 2019 (No.190), Erişim Tarihi: Ocak 12, 2026, https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C190.

[110] International Labour Organization, R206-Violence and Harassment Recommendation, 2019 (No. 206), Erişim Tarihi: Ocak 12, 2026, https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:R206.

eyleme çağırır[111]. Sözleşme ve Tavsiye Kararında toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve taciz de dahil olmak üzere şiddet ve taciz içermeyen iş yaşamından yararlanmanın herkesin hakkı olduğu, başta kadın göçmen işçiler dahil olmak üzere göçmen işçilerin, üye devletler tarafından menşe, geçiş ve varış ülkelerinde iş yaşamında şiddet ve tacizden korunması için yasal ve diğer önlemlerin alınması gerekliliğinden bahsedilmektedir[112].

Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesinin Türkiye hakkındaki 6. periyodik raporunda belirttiği üzere Türkiye, kadın ticaretinde hem varış yeri hem de geçiş ülkesidir. Komite 2010 tarihli ilgili raporunda Türkiye'nin insan ticaretiyle mücadele amaçlı faaliyetlerini takdir etmekle birlikte insan kaynağı, mali kaynak ve faaliyet sonuçlarının izlenmesiyle ilgili daha fazla çaba gösterilmesini tavsiye etmiştir. Konuyla ilgili üzerinde durulan bir husus, insan ticareti mağdurlarına sunulan hizmetlerin sivil toplum kuruluşları tarafından karşılanması gibi dış yardımlara bağlı bırakılması ve insan ticaretiyle mücadele konusunda daha yaygın ve güçlü bir farkındalığın artırılması gerekliliğidir[113]. Bunun yanında bütün taraf devletler için getirilen tavsiye, insan ticareti mağduru kadınların ve kız çocuklarının, yeniden insan ticaretine maruz kalacakları bölgelere dönmelerini önleyecek tedbirlerin alınmasıdır[114]. Bu tavsiyeyi destekleyen başka bir gerekçe Palermo Protokolünde yer almaktadır.

Birleşmiş Milletler Ulus Ötesi Organize Suçlarla Mücadele Sözleşmesini Tamamlayan Başta Kadın ve Çocuk Olmak Üzere İnsan Kaçakçılığını Önleme, Bastırma ve Cezalandırma Protokolü (Palermo Protokolü)'ne göre devletler, insan ticareti mağdurlarının istihdamı, eğitimi, barınması gibi temel ihtiyaçları ve psikolojik, fiziki ve sosyal iyileşmeleri için gereken tedbirleri almalı ve onların yeniden mağdur olmalarını önlemelidir (m.6, 9/1(b))[115].

Bir egemenin toprağına giriş ve buradan çıkış olarak uluslararası göç, temelde milliyet ve egemenlikten kaynaklanan yasal ve sosyolojik kavramlarla ilgilidir. Bununla birlikte Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi milliyetçiliğin

---

[111] Uluslararası Çalışma Örgütü, "Şiddet ve tacizi ele alan ilk uluslararası sözleşme yürürlüğe giriyor", 21/06/2021, Erişim Tarihi: Ocak 12, 2026, https://www.ilo.org/tr/resource/news/şiddet-ve-tacizi-ele-alan-ilk-uluslararası-sözleşme-yürürlüğe-giriyor.

[112] Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), *Göçmen İşçiler, Mülteciler ve Ailelerini Sosyal Koruma Kapsamına Almak,* 207; Şiddet ve Taciz Sözleşmesi madde 4, Şiddet ve Taciz Tavsiye Kararı madde 10.

[113] Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW), *Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi Nihai Yorumları: Türkiye,* 12-30 Temmuz 2010, Erişim Tarihi: Ocak 15, 2026, https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/CEDAW_sonuc_gozlemler.doc&ved=2ahUKEwizqdy03PmRAxUIRPEDHUUzIscQFnoECBgQAQ&usg=AOvVaw1ev8K84CzGm_Ir2kZqOaWg, p. 26.

[114] Committee on the Elimination of Discrimination against Women(CEDAW), *Kadınların Mülteci, Sığınmacı, Uyrukluk ve Uyruksuzluk Statülerinin Toplumsal Cinsiyetle İlgili Boyutlarına İlişkin 32 Sayılı Genel Tavsiye Kararı*, CEDAW/C/GC/32, 45.

[115] United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, General Assembly Resolution 55/25, 15/11/2000, Erişim Tarihi: Ocak 14, 2026, https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/protocol-prevent-suppress-and-punish-trafficking-persons.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinde yer alan sağlık hizmetleri ve diğer haklarla ilgili olarak ayrımcılığa zemin oluşturacak şekilde kullanılmaması gerektiğini ifade etmektedir. Komite, göçmenlerin sağlık hakkı ve Sözleşmedeki diğer insan haklarından yararlanmasına engel oluşturacak tutum ve uygulamaların veya ihmallerin üye devletlerin yükümlülüklerinin ihlali olacağını vurgulamıştır. Burada sağlık hakkının hem fiziksel hem zihinsel sağlığı kapsadığının hatırlatılması gerekir. BM organları, devletlerin bunu gerçekleştirebilmesi için, göçmenlere ilişkin uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri için kadın, çocuk gibi kırılgan gruplara ve bunların eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve diğer haklardan yararlanmalarına ilişkin sayısal verilerin ayrıştırılmış bir şekilde toplamak zorunda olduklarını vurgulamaktadırlar[116]. Başka bir anlatımla devletler tarafından özellikle göçmen kadınların ve çocukların sayıları ve temel haklardan yararlanmalarına ilişkin verilerin dikkatli, özenli ve ayrıştırılmış bir şekilde toplanmasının, devletlerin bu kimselere karşı ayrımcılığın önüne geçecek uygulamaları gerçekleştirebilmesinde temel öneme sahip olduğu vurgulanmaktadır.

Diğer insan haklarından da tam olarak yararlanma, sağlık hakkından etkin bir şekilde yararlanılmasına bağlıdır. Yeterli gıdaya ulaşma, barınma, çalışma hakkı gibi insan hakları birbiriyle ilintilidir[117]. Bu gibi hakların ihlali devletin taraf olduğu sözleşmelerden yalnız Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin değil, örneğin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi diğer sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülüklerinin ihlaline de yol açabilir.

Ekonomik ve sosyal hakların yanında kadın göçmen işçilerin en çok ihlal edilebilecek haklarından biri, kişi haklarından adil yargılanma hakkı ve ayrıca etkili başvuru hakkıdır. Birleşmiş Milletler Kadının Güçlendirilmesi ve Cinsiyet Eşitliği Kuruluşu (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women) tarafından hazırlanan "Güvenli, Düzenli ve Yasal Göç İçin Küresel Sözleşmede Kadınların İnsan Haklarının Ele Alınmasına Yönelik Tavsiyeler" kitapçığında devletlere, göçün her aşamasında kadınların adalete ve yasal sürece erişimlerinin sağlanması için, sözlü ve yazılı tercüme faaliyeti dahil, ücretsiz adli yardım ve cinsiyete duyarlı, kültürel olarak uygun yasal temsile erişimin, hem ulusal kanun yollarının tüketiminde hem de uluslararası organlara başvuruda gereken yardımın sağlanması çağrısında bulunulmuştur[118]. Gerek dil bilmemekten gerek maddi yoksunluktan gerekse de hak arama yollarını bilmemekten kaynaklanan zorlukların üstesinden gelebilmek için devletlerin göçmenlere yönelik ilgili düzenlemeleri çıkarmaları gerekmektedir.

İş gücü göçünün hak ihlallerinin önlenebilmesi, iş gücü göçü ve hareketliliğine ilişkin bölgesel veya ikili antlaşmaların uluslararası insan hakları hukukuna, normlarına ve standartlarına doğrudan atıfta bulunması veya bunlarla uyumlu olması halinde gerçekleşir. Böylelikle bu antlaşmalarda göçmen işçiler için sağlık ve sosyal korumaya ilişkin hükümler

[116] International Organization for Migration, World Health Organization, United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, *International Migration, Health and Human Rights*, 16.

[117] International Organization for Migration, World Health Organization, United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, *International Migration, Health and Human Rights*, 16.

[118] United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women, *Recommendations for Addressing Women's Human Rights in the Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration: Outcome of Expert Meeting in Geneva November 2016* (New York: UN Women, 2017), 4, 5.

yer alabilir, düzensiz statüye sahip göçmen kadınlar veya göçmen ev işçileri gibi kırılgan durumdaki işçilere yönelik özel hükümlere yer verilebilir[119].

SONUÇ

Toplumsal cinsiyet rolleri kadının işgücü içinde görünür hale gelmesi sonucunda evde bakım veya ev içi hizmet gibi bazı alanların kadına özgülenmesine yol açmıştır. Bu durum her ne kadar kadının iş bulması ve kendi ayakları üzerinde durması veya ailenin geçimini sağlaması ya da aile geçimine katkı yapmasını sağlasa da kadın üzerinde yoğun baskı kurulması ve kadına zulüm yoluyla temel hakların ihlaline yol açılmasıyla sonuçlanabilmektedir. İşveren tarafından pasaporta el konulması suretiyle zorla çalıştırmaya tabi tutulma hali kadının kötü muameleye uğramasına sebep olmaktadır. Yurtdışına gönderilme korkusuyla göçmen işçiler kötü muamele ve sosyal haklarının ihlaline karşı hak arama yollarını kullanmaktan imtina etmektedir. Bu da süregiden bir sömürüye yol açmaktadır.

İş gücü sömürüsüyle sonuçlanan göçlerin sebebi vize muafiyetinin sağladığı imkandan faydalanmak suretiyle yapılan ekonomik kaygıya dayalı bir iradi göç olabileceği gibi; savaş, silahlı çatışma, doğal afet gibi zorla yerinden edilmeyle sonuçlanan etkilerinden kaçınılması imkansız bir hal olabilir. Bu gibi zorunlu göçler neticesinde insanın sömürüsüne dayanan insan ticaretinin sayıları yükselmektedir. İnsan ticaretini; cinsel sömürü ve işgücü sömürüsü, zorla evlendirme, zorla çalıştırma gibi insan onuruyla asla bağdaşmayacak eylemler oluşturmaktadır. Günümüzde kuvvetlenen insan hakları bilincine rağmen insan ticaretinin her türlü biçimleri yeryüzünden silinebilmiş değildir. Bu durum Türkiye'de ve dünyada işgücü sömürüsüyle mücadeleyi behemehal zorunlu hale getirmektedir. Birleşmiş Milletler ve diğer kuruluşlarca göçmen iş gücünün sömürüsüyle mücadele amacını güden kurallar ortaya konulmuş olsa da bu kurallara uygunluğun denetimini sağlayacak araçların etkinliğinin gerçekleştirilmesi, sorunla mücadelenin temel gereğidir. Bu çerçevede Türk Hukuk Sistemi ve karşılaştırmalı hukukta iş gücü sömürüsüyle mücadele araçlarının artırılması ve bu mücadeleyi ilelebet başarılı kılacak olan konuyla ilgili toplumsal farkındalığın yükseltilmesi göçle ilgili temel hedeflerden biri yapılmalıdır.

[119] United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women, *Recommendations for Addressing Women's Human Rights in the Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration*, 5.6.

KAYNAKÇA

Abadan Unat, Nermin. "Implications of Migration on Emancipation and Pseudo-Emancipation of Turkish Women". *The International Migration Review*. C. 11. S. 1 (1977): 31-57.

Acu, Cevdet. "Modern Kölelik: Ürdün'de Ev Hizmetlerinde Çalışan Filipinli Göçmen Kadınların İşgücünde Karşılaştığı Temel Sorunlar". *Göç Derg*isi. C. 10. S. 1 (2023): 43-58.

Akkaya, Rukiye. "İnsan Hakları Bağlamında Eşitlik İlkesi ve Cinsiyet Ayrımcılığının Önlenmesine İlişkin Bazı Düzenlemeler". *Terazi Hukuk Dergisi*. S. 7 (2007): 123-131.

Akpınar, Taner. "Türkiye'ye Yönelik Kaçak İşgücü Göçü". *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*. C. 65. S. 3 (2010): 1-22.

Arabacı, Zeynep, Ergün Hasgül ve Ayşe Serpen. "Türkiye'de Kadın Göçmenlik ve Göçün Kadın Sağlığı Üzerine Etkisi". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. Y. 16. S. 36 (2016): 129-144.

Bachan, Anna. "An Exploration of the Gender-Migration-Development Nexus: The Impact of Labor Migration on Women's Empowerment". *Consilience*. S. 20 (2018): 1-22.

Bayata Canyaş, Aslı. "Sınır Dışı Etme İşlemi ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı: Çatışan Menfaatler ve Esas Alınan Ölçütler". *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*. Y. 14. S. 56 (2023): 177-202.

Bilsborrow, Richard E. "Preliminary Report of the United Nations Expert Group Meeting on the Feminization of Internal Migration". *The International Migration Review*. C. 26. S.1 (1992): 138-161.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye. Erişim Tarihi: Ocak 15, 2026. https://www.unhcr.org/tr/, Erişim Tarihi: Ocak 14, 2026.

Buz, Sema. "Göçte Kadınlar: Feminist Yaklaşım Çerçevesinde Bir Çalışma". *Toplum ve Sosyal Hizmet*. C. 18. S. 2 (2007): 37-50.

Committee on the Elimination of Discrimination against Women(CEDAW). *Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi Nihai Yorumları: Türkiye*. 12-30 Temmuz 2010. Erişim Tarihi: Ocak 15, 2026. https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/CEDAW_sonuc_gozlemler.doc&ved=2ahUKEwizqdy03PmRAxUIRPEDHUUzIscQFnoECBgQAQ&usg=AOvVaw1ev8K84CzGm_Ir2kZqOaWg.

Coşkun, Emel. "Türkiye'de Göçmen Kadınlar ve Seks Ticareti". *Çalışma ve Toplum*. S. 3 (2014): 185-206.

Çakır, Ebru Hanbay ve Huriye Karabacak. *Mülteci Kadınlara Yönelik Toplumsal Cinsiyet Temelli Ayrımcılık ve Şiddetle Mücadele*. Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı, 2019.

Çelik, Tuna. "Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele: Sosyal Güvenlik Denetmenlerinin Bakış Açısı Üzerinden Bir Araştırma". *Sosyal Güvence Dergisi*. Y. 13. S. 25 (2024): 1424-1441.

Demirdizen, Derya. "Türkiye'de Ev Hizmetlerinde Çalışan Göçmen Kadınlar: Yeni Düzenlemelerle Yarı Köle Emeğine Doğru Mu?" *Çalışma ve Toplum*. C. 3. S. 38 (2013): 325-346.

Etiler, Nilay ve Kuvvet Lordoğlu. "Göçmenlerin Sağlık Sorunları: Ev Hizmetlerinde Bir Alan Araştırması". *Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu II Bildiriler* içinde, 93-118. İstanbul: Petrol-İş Yayını-113 (2010.)

Global Protection Cluster Working Group. *Handbook for the Protection of Internally, Displaced Persons*. Global Protection Cluster Working Group, 2010. Erişim Tarihi: Ekim 24, 2023. https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Handbook%20for%20the%20Protection%20of%20Internally%20Displaced%20Persons.pdf.

Hochschild, Arlie Russell. "Love and Hold", Global Woman: Nannies, Maids, and Sex Workers in the New Economy içinde, ed. Barbara Ehrenrich ve Arlie Russell Hochscild,15-30. New York: Metropolitan Books, 2003.

International Labour Organization. Ratifications of C189-Domestic Workers Convention, 2011 (No.189). Erişim Tarihi: Ocak 15, 2026. https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/f?p=1000:11300:0::NO:11300:P11300_INSTRUMENT_ID:2551460.

International Labour Organization. "Understanding the Scale of Human Trafficking for Forced Labour", 24/07/2025, Erişim Tarihi: Ocak 15, 2026. https://ilostat.ilo.org/understanding-the-scale-of-human-trafficking-for-forced-labour/#:~:text=Since%202005%2C%20the%20ILO%20has,billion%20annually%20in%20illegal%20profits.

International Labour Organization. C189-Domestic Workers Convention, 2011 (No.189). Erişim Tarihi: Ocak 15, 2026. https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::p12100_ILO_CODE:C189.

International Labour Organization. C190-Violence and Harassment Convention. 2019 (No.190). Erişim Tarihi: Ocak 15, 2026. https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C190.

International Labour Organization. R206-Violence and Harassment Recommendation, 2019 (No. 206). Erişim Tarihi: 12/11/2025. https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:R206.

International Organization for Migration, World Health Organization ve United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. *International Migration, Health and Human Rights*. Geneva: International Organization for Migration, 2013.

Kaytan, Özge. "Feminization of Labor As Violence Against Women: Migrant Domestic Workers". *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*. C. 10. S. 30 (2022): 92-111.

Kedikli, Umut, Mehmet Ali Yüksel ve Gülay Günay. "Göçmen ve Sığınmacı Kadınların Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Temelinde Türkiye ve Avrupa'da İş Yaşamındaki Yeri". *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi.* C. 8. S. 2 (2025): 143-158.

Kılıç, Metin, Müsenna Arslanyılmaz ve Şevkat Bahar Özvarış. "Savaş ve Çatışma Ortamında Kadın Sağlığı". *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*. C. 24. S. 6 (2015): 237-244.

Kurt, Ayşula. "Küreselleşme Kapsamında Göç ve Emeğin Feminizasyonu (Kadınsılaşması): Trabzon Hizmet Sektöründe Yabancı Göçmen Kadın Emeği". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, 2014.

Marx, John. "The Feminization of Globalization". *Cultural Critique*. S. 63 (2006): 1-32.

Migrant Rights website. "Israeli High Court Forbids Deportation of Pregnant Migrant Workers". 17/04/2011. Erişim Tarihi: Ocak 15, 2026. https://www.mrrors.org/2011/04/israeli-high-court-forbids-deportation-of-pregnant-migrant-workers/.

Orav, Anita. "Migrant Women and the EU Labour Market: Overcoming Double Discrimination". European Parliamentary Research Service, 2023. Erişim Tarihi: Ocak 15, 2026. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747905/EPRS_BRI(2023)747905_EN.pdf.

Özbarış, Şevkat Bahar. "Göç ve Kadın Sağlığı". Erişim Tarihi: Şubat 08, 2022. https://www.emo.org.tr/ekler/67f89c8238f038d_ek.pdf?dergi=1117.

Rieder, Michael ve Imti Choonara. "Armed Conflict and Child Health". *Arch Dis Child*. C. 97. S. 1 (2012): 59-62.

Sakarya, Sibel. "Göç, Toplumsal Cinsiyet ve Sağlık". Koç Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi. 7 Haziran 2021. Erişim Tarihi: Ekim 10, 2023. https://kockam.ku.edu.tr/goc-toplumsal-cinsiyet-ve-saglik/.

Sosyal Güvenlik Kurumu(SGK). "Kayıt Dışı İstihdam". Erişim Tarihi: Ocak 15, 2026. https://www.sgk.gov.tr/Content/Post/e3f8021f-6c7e-49a7-a51a-51d79a187ada/Genel-Bilgi-2026-01-09-03-20-52.

Şahin, Çiğdem. "Türkiye'de Kadın Göçmen İşçilerin Durumunun 'Emek-Sermaye Çatışmasında' Yeniden Değerlendirilmesi". *Çalışma ve Toplum*. S. 4 (2018): 2155-2192.

Şeker, Dilara ve Gülten Uçan. "Göç Sürecinde Kadın". *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.* C. 14. S. 1 (2016): 199- 214.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. *Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu 2022*. Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Daire Başkanlığı, 2023.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. *Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu.* Yayın No: 61. Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi Başkanlığı, 2020.

Toksöz, Gülay. "Kapitalizmin İşgücü Talebi ve Göçmen Kadın Emeği". *Çalışma ve Toplum*. C. 4. S. 79 (2023): 3049-3072.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO). *Göçmen İşçiler, Mülteciler ve Ailelerini Sosyal Koruma Kapsamına Almak: Politika Belirleyiciler ve Uygulayıcılar İçin Rehber*. Cenevre: ILO, 2021.

Uluslararası Çalışma Örgütü. "Şiddet ve tacizi ele alan ilk uluslararası sözleşme yürürlüğe giriyor". 21/06/2021. Erişim Tarihi: Ocak 15, 2026. https://www.ilo.org/tr/resource/news/şiddet-ve-tacizi-ele-alan-ilk-uluslararası-sözleşme-yürürlüğe-giriyor.

Ulutaş, Çağla Ünlütürk, Alıcan Kalfa. "Göçün Kadınlaşması ve Göçmen Kadınların Örgütlenme Deneyimleri". *Fe Dergi*. N.1. S.2 (2009): 13-28

United Nations Department of Economic and Social Affairs. *International Migrant Stock 2024: Key Facts and Figures* (Advance unedited version). UN DESA/POP/2024/DC/NO.13. New York: United Nations, 2025. Erişim Tarihi: Ocak 15, 2026. https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesa_pd_2025_intlmigstock_2024_key_facts_and_figures_advance-unedited.pdf.

United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women. *Recommendations for Addressing Women's Human Rights in the Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration: Outcome of Expert Meeting in Geneva November 2016*. New York: UN Women, 2017.

United Nations General Assembly. Resolution Adopted by the General Assembly on 19 December 2023. A/RES/78/180.

United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime. General Assembly Resolution 55/25, 15/11/2000, Erişim Tarihi: Ocak 15, 2026. https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/protocol-prevent-suppress-and-punish-trafficking-persons.

United Nations Office on Drugs and Crime. *Global Report on Trafficking in Persons 2024*. Vienna: United Nations, 2024. Erişim Tarihi: Ocak 15, 2026. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2024/GLOTIP2024_BOOK.pdf.

United Nations Security Council. *Women, Peace and Security: Report of the Secretary-General*. S/2025/556. 05/09/2025.

United Nations. *Beijing Declaration and Platform for Action*. Beijing Declaration, Erişim Tarihi: Ocak 15, 2026. https://archive.unescwa.org/sites/www.unescwa.org/files/u1281/bdpfa_e.pdf.

Vural Dinçkol, Bihterin ve Cansu Koç Başar. "Kadına Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi Genel Tavsiyelerinde Kadınların Siyasal Hakları". *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. C. 27. S. 1 (2021): 1-15.

Yıldırım, Maviş, Ceyhun Güler ve Zehra Berna Aydın. "Women Migrant Domestic Workers and Their Problems with Private Employment Agencies in İstanbul". *Çalışma İlişkileri Dergisi*. C. 8. S. 2 (2017): 1-17.

MAHKEME KARARLARI

AYM, T. 12.04. 2018, E.2028/10055, K. 16/03/2022.

F.M. and others v. Russia, BN. 71671/16, 40190/18, KT.10/03/2025.

DİĞER KARARLAR

Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW). *General Recommendation No. 38 (2020) on Trafficking in Women and Girls in the Context of Global Migration*. CEDAW/C/GC/38. 20/11/2020.

Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW). "Göçmen Kadın İşçilerle İlgili 26 Sayılı Genel Tavsiye". *Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi Genel Tavsiye Kararları 1986-2013* içinde, T.C. Kamu Denetçiliği Kurumu. Erişim Tarihi: Ocak 14, 2026. https://kadin.ombudsman.gov.tr/mevzuat/cedaw-genel-tavsiye-kararlari-1986-2013.pdf.

Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW). "Göçmen Kadın İşçilerle İlgili 19 sayılı Tavsiye Kararı (11. oturum, 1992)", *Kadına Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi Genel Tavsiye Kararları 1986-2013* içinde. T.C. Kamu Denetçiliği Kurumu. Erişim Tarihi: Ocak 12, 2026. https://kadin.ombudsman.gov.tr/mevzuat/cedaw-genel-tavsiye-kararlari-1986-2013.pdf.

Committee on the Elimination of Discrimination against Women(CEDAW). *Kadınların Mülteci, Sığınmacı, Uyrukluk ve Uyruksuzluk Statülerinin Toplumsal Cinsiyetle İlgili Boyutlarına İlişkin 32 Sayılı Genel Tavsiye Kararı*. CEDAW/C/GC/32.

Inter-American Commission on Human Rights. *Inter-American Principles on the Human Rights of All Migrants, Refugees, Stateless Persons and Victims of Human Trafficking*. Resolution 4/19, 07/12/2019, Erişim Tarihi: Ocak 15, 2026. https://www.oas.org/en/iachr/decisions/pdf/Resolution-4-19-en.pdf.